T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEK TEK DAĞLARI ETEKLERİNDEKİ BAZI KÖYLERDE ETNOBOTANİK ÇALIŞMA

Esra ŞAHİN FİDAN

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2018

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEK TEK DAĞLARI ETEKLERİNDEKİ BAZI KÖYLERDE ETNOBOTANİK ÇALIŞMA

Esra ŞAHİN FİDAN

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2018

Prof. Dr. Hasan AKAN danışmanlığında Esra ŞAHİN FİDAN'ın hazırladığı **"Tek Tek Dağları Eteklerindeki Bazı Köylerde Etnobotanik Çalışma"** konulu bu çalışma 28/08/2018 tarihinde aşağıdaki jüriler tarafından oy birliği ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

imza

Danışman: Prof. Dr. Hasan AKAN …….

Üye: Prof. Dr. Ömer Faruk KAYA …….

Üye: Doç. Dr. Murat KOÇ …….

Bu Tezin Biyoloji Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım

Prof. Dr. Halil Murat ALĞIN
Enstitü Müdürü

Bu çalışma HÜBAK Tarafından Desteklenmiştir.
Proje no:17046

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET i
ABSTRACT ii
TEŞEKKÜR iii
ŞEKİLLER DİZİNİ iv
ÇİZELGELER DİZİNİ v
SİMGELER DİZİNİ vi
1. GİRİŞ 1
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 5
3.MATERYAL ve YÖNTEM 9
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA 12
4.1. Araştırma Alanının Genel Özellikleri 12
4.1.1.Araştırma alanının kültürel önemi 13
4.2. Bulgular 13
4.3.Tartışma 69
5.SONUÇLAR ve ÖNERİLER 73
5.2.Öneriler 75
KAYNAKLAR 76
ÖZGEÇMİŞ 79
EKLER 80
EK 1.ARAŞTIRMA ALANINDA YERLİ HALK İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER 80
Ek 1.1.Yağmurlu (Soğmatar) köyü 80
Ek 1.2.Sarıtaş köyü 80
Ek 1.3.Arpalı köy 81
Ek 1.4. Yağmurlu (Soğmatar) köyü 81
Ek 1.5. Güzel köy 82
Ek 1.6. Yağmurlu (Soğmatar) köyü 82
Ek 1.7. Karahisar köyü 83
EK 2: ÇALIŞILAN BAZI KÖYLERİN GENEL GÖRÜNÜMÜ 83
Ek 2.1. Soğmatar köyü genel görünümü 84
Ek 2.2. Karahisar köyü genel görünümü 84
Ek 2.3. Sarpdere köyü genel görünümü 85
Ek 2.4. Küçükarpalı köyü civarındaki doğal alanlardan genel görünüm 85
EK 3.ARAŞTIRMA ALANINDAN ELDE EDİLEN VE ETNOBOTANİK ÖZELLİĞİ OLAN BAZI BİTKİLERİN FOTOĞRAFLARI 85
Ek 3.1. *Papaver rhoeas* 85
Ek 3.2. *Biarum carduchorum*'un yaprakları 86
Ek 3.3. *Echinops spinosissimus* 86
Ek 3.4. *Phlomis kurdica*'nın yaprakları 87
Ek 3.5. *Lactuca serriola*'nın yaprakları 87
Ek 3.6. *Vicia narbonensis*'nın meyveli hali 88
Ek 3.7. *Muscari neglectum* 88
Ek 3.8. *Sedum steudelii* 89
Ek 3.9. *Gundelia tournefortii* var. Armata 89
Ek 3.10. *Teucrium polium* 90
Ek 3.11. *Morus alba* 90
Ek 3.12. *Vitis venifera* 91
EK 4.ARAŞTIRMA ALANINDA BİTKİLERİN ETNOBOTANİK KULLANIMINA ÖRNEKLER 91
Ek 4.1. *Hordeum vulgare*'den yapılmış nazarlıklar 91
Ek 4.2. *Peganum harmala'*dan yapılmış nazarlıklar 92
Ek 4.3. *Centaurea virgata*'dan yapılmış süpürge 92
Ek 4.4. Gıda bitkisi *Malva sylvestris* 93

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TEK TEK DAĞLARI ETEKLERİNDEKİ BAZI KÖYLERDE ETNOBOTANİK ÇALIŞMA

Esra ŞAHiN FiDAN

Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Biyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hasan AKAN
Yıl:2018, Sayfa:93

Bu araştırma 2015–2018 yılları arasında Tek Tek Dağları civarındaki bazı köylerin etnobotanik özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma alanı Şanlıurfa il sınırları içinde, Türkiye'nin Grid sistemine göre C7 karesine girmektedir. Çalışma alanında 44 familyaya ait 120 takson tespit edilmistir. En fazla bitkiye sahip familyalar; 16'sı Asteraceae, 9'u Lamiaceae, 7'si Rosaceae, 6'sı Brassicaceae, 6'sı Poaceae, 5'i Malvaceae, 4'ü Apiaceae, 4'ü Solanaceae olarak tespit edilmiştir. Araştırma alanından tespit edilen bitkilerin 52'si gıda, 51'i tıbbi amaçlı, 19'u süs bitkisi, 17'si yakacak, 6'sı süpürge yapımında, 15'i yem, 2'si oyuncak, 2'si nazar, 2'si boyar madde, 2'si yapı malzemesi, 4'ü diğer amaçlar için kullanılmaktadır. Bitkilerden 4'ü zehirli bitki olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen bitkilerin Türkçe ve yöresel isimlerine ve kullanım amaçlarına yer verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Sanlıurfa, Etnobotanik, Tek Tek Dağları, Şifalı Bitkiler, Güneydoğu Anadolu Bölgesi

ABSTRACT

MSc Thesis

AN ETHNOBOTANICAL STUDY IN SOME VILLAGES IN THE TEK TEK MOUNTAINS

Esra ŞAHiN FiDAN

Harran University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Biology

Supervisor: Prof. Dr. Hasan AKAN
Year:2018, Page:93

This research was carried out between 2015-2018 to determine the ethnobotanical characteristics of some villages in the vicinity of Tek Tek Mountains. Research Interest in Sanlıurfa limits, C7 Turkey enters the square of the grid system. In the study area, 120 taxa belonging to 44 families were detected. Families with the most plants; 16 were Asteraceae, 9 were Lamiaceae, 7 were Rosaceae, 6 were Brassicaceae, 6 were Poaceae, 5 were Malvaceae, 4 were Apiaceae and 4 were Solanaceae. Of the plants detected in the research area, 52 were for food, 51 for medical purposes, 19 for ornamental plants, 17 for burning, 6 for broom, 15 for food, 2 for toy, 2 for evil, 2 is used as building material, 4 is used for other purposes. Four of the plants were identified as poisonous plants. Turkish and local names of the plants identified and their usage purposes were included.

KEY WORDS: Sanliurfa, Ethnobotany, Tek Tek mountain, Medicinal Plants, Southeast Anatolia

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve deneyimlerinden istifade ettiğim danışman hocam Prof. Dr. Hasan AKAN'a; Doktora öğrencisi M. Maruf BALOS'a, arazi çalışmalarında, bitki teşhislerinde yardımcı olan Uzm. Biyolog Nükhet ÇALIŞKAN ve Cahit ÇEÇEN'e; yer yer arazi çalışmalarına katılarak destek olan, kaynak kişilerle iletişimi sağlayan, çalışmamın her aşamasında yardımını esirgemeyen eşim Halil FİDAN'a ve ailesine, moral ve motivasyonumu arttırarak bana destek veren aileme ve özellikle annem Hava ŞAHİN'e, her daim yanımda olan kızım Ravza Hira 'ya ve maddi destek sağlayan HÜBAK'a teşekkür ederim.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 4.1. Çalışma alanı haritası 12
Şekil 4.2. Bitkilerin familya dağılımları 72
Şekil 5.1. Çalışma alanındaki bitkilerin etnobotanik özelliklerinin dağılımı 74

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 3.1. Kaynak kişilerin ayrıntılı gösterimi.....10
Çizelge 4.1. Araştırma alanında kullanımları belirlenen taksonların listesi 57
Çizelge 4.2. Şanlıurfa'da yapılan bazı etnobotanik çalışmaların sonuçlarının karşılaştırılması 71

SİMGELER DİZİNİ

mm	Milimetre
˚C	Santigrad derece
S	Sayfa
GAP	Güney Doğu Anadolu Projesi
%	Yüzde
*	Kültür bitkileri
yy	yüzyıl

1.GİRİŞ

İnsanlık tarihinde bitki-insan ilişkisi her zaman güncelliğini korumuştur. Geçmişten günümüze kadar yapılan araştırmalara bakıldığında insanlar çeşitli hastalık ve ihtiyaçları için bitkilerden faydalanmıştır (Altan ve ark.,1999; Koçyiğit, 2005). Yöreye, zamana ve ihtiyaçlara göre değişiklik olsa da genelde halk bitkilerden gıda, tedavi, yakıt, yem, boyar madde, eşya yapımı, büyü ve nazara karşı korunma amaçları gibi farklı şekillerde yararlanmıştır. Elde edilen bilgiler kuşaktan kuşağa aktarılmış ve günümüze kadar ulaşmıştır (Baytop,1999; Lev ve Amar, 2000; Deniz ve ark., 2010).

Etnobotanik kavramında etno- yerel halkın çalışılması, botanik ise bitkilerin çalışılıp incelendiği bilim dalı anlamına gelmektedir. Etnobotanik kelimesi ise bu iki kavramın birleşmesi ile anlam kazanan halk ve bitki ilişkisini kapsamaktadır. Etnobotanik terimi farklı kişiler ve kaynaklar tarafından farklı tanımlarla açıklanmıştır. İlk olarak 1895 yılında bilim adamı John W. Harshberger tarafından kullanılıp, en sade haliyle "bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı" şeklinde açıklanmıştır. Bu kavramın bilimsel dünyaya katılımı ile etnobotanik konusu daha çok ilgi görmeye başlamış ve birçok kesimde insanın ilgisini çeker hale gelmiştir. Etnobotanik alanında çalışmalar artmış ve bu gelişen bilim dalı ile ilgili olarak Yen 1993'te kavrama yeni bir bakış ve tanım getirmiştir.

Yen'in görüşüne göre etnobotanik "bitkiler ve yerli halk arasındaki her türlü karşılıklı ilişkidir". Fakat bugün etnobotanik tanımı için "evrim süreci içinde insan-bitki ilişkileri" kullanılabilirken, dar anlamda ise "bir yörede yaşayan halkın, yakın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve bitkiler üzerine etkileri" ifadesi kullanılmaktadır. Gelişen bilimsel bakış açısı ile artık bitkilerin kullanım şekilleri ve amaçları dışında bitkilerin hangi koşullarda yetiştirildiği, ortam şartlarının nasıl olduğu konularına da dikkat çekmeye başlayan etnobotanik kavramının net ve kesinleşmiş bir tanımı yoktur (Yıldırımlı, 2004).

Teknolojinin bu kadar gelişmediği zamanlarda insanlar ihtiyaçlarını doğadan karşılamak zorunda kalmış ve bu amaçla bitkilerden yararlanmışlardır. Gıda, yakacak, boyar madde, hastalıkları tedavi etme gibi birçok farklı amaçlarla bitkilerden faydalanılmıştır. Elbette doğadaki hangi bitkilerin hangi amaçla kullanılacağının belirlenmesi zaman alan ve deneme yanılma yöntemine dayalı bir süreç olmuştur.

Bu yüzden nesilden nesile aktarılan ve gün geçtikçe değişen, gelişen bu bilgiler ülkelerin ekonomisi ve bilimsel mirası için de kıymetli sayılmaktadır. Zaman ilerledikçe teknolojik gelişmelerin de katkısıyla elde edilen bilgilerin toplanıp düzenli bir şekilde arşivlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle endemik bitki tür sayısı bakımından da zengin olan ülkemiz için de bitkilerin araştırılması, elde edilen bilgilerin toparlanıp arşivlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Hindistan bu anlamda çalışmalarını gerçekleştiren en başarılı ülkelerin ilk sırasındadır. Ayrıca Nijerya, Kenya gibi Afrika ülkeleri ve Latin Amerika ülkeleri de etnobotanik alanında önemli çalışmalar yapmakta hatta etnobotanik alanı ile ilgili enstitüler ve laboratuvarlar kurmaktadırlar (Yıldırımlı, 2004).

Etnobotanik ile ilgili yapılan çalışmalarda yöre halkının bir bitkiye verdiği isim ve bu bitkiyi ne için kullandığının belirlenmesi de çok önemlidir. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler) Kitabına göre; 167 familya altında 1320 cins ve 11707 takson bulunmaktadır.Bunlardan 3649'u ülkemiz için endemiktir (Güner ve ark., 2012). Etnobotaniğin önem kazanmasında, ilk çağlardan beri bitkilerin hastalıkları tedavi etmek amacı ile kullanımının etkisi vardır. Etnobotanik ile ilgili kaynaklarda hastalık tedavi etme amacı ön plana çıkmaktadır. Örneğin; ilkçağlardan kalan kaynaklarda, Mısır papirüslerinde, Hitit yazıtlarında daha çok tedavi amaçlı kullanılan bitkilerin yöresel isimleri ve hangi amaçla kullanıldıklarından bahsedilmiştir (Tütenocaklı, 2002; Baytop, 1999).

Bitkilerle hastalıkların tedavi edilmesi yöntemi insanlık tarihi kadar uzun bir geçmişe dayanmaktadır ve tarih boyunca kuşaktan kuşağa aktarılan deneyimler, bilgiler ve belirlenen tedavi yöntemleri bu alandaki bilgi birikimlerini oluşturmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Dünya'da 800.000, Türkiye'de ise ortalama 12.000 bitki türü yer almaktadır. Gıda amaçlı kullanılan tür sayısı 3000 civarındadır. Tıbbi amaçlı kullanılan yaklaşık 20.000 bitkiden 600 kadarı ülkemizde yetiştirilmektedir (Öztürk ve Özçelik, 1991).

Gelişen ve değişen şartlarla beraber doğaya duyulan ilgi ve doğadan kaynağını alan şifaya verilen önem artmaktadır. Bireyler bu sanayileşme ve teknolojinin gelişimiyle beraber sentetik ilaçlar, fabrikasyon ve kimyasal ürünleri kullanmak yerine doğal olanı tercih etmektedir. Bu sebeple etnobotanik alanı daha da önem kazanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü yaklaşık 21.000 bitki türünün ilaç elde ederken kullanıldığını belirtmiştir.Gelişmiş ülkelerde ise artık ilaç yapımında vimbilastin, rezerpin,kinin, aspirin gibi bitkisel kökni olan maddeler kullanılmaktadır (Farnsworth ve ark., 1985; Başaran, 2012).

Türk toplumunun büyük kısmının şehirlerden ziyade kırsal kesimlerde yaşaması halkın çeşitli amaçlarla bitkilerden faydalanmasını zorunlu kılmıştır. Bu sebeple yöre insanı çevresindeki yabani bitkilerle yakından ilgilenmiş ve bu bitkilerden gıda, baharat, boyar madde, süs bitkisi veya hastalıklarını tedavi etmek amacıyla yararlanmıştır. Özellikle tıbbi amaçlı kullanılan bitkilerin doğru sonuç verebilmesi için bitkilerin içeriklerinin ve başka bitkilerle etkileşimlerinin doğru olarak belirlenmesi gerekliliği de ortaya çıkmaktadır (Baytop, 1984). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bitkilerinin tıbbi kültürü bölgede dağınık yerleşmenin hakim olması ve bitki örtüsünün korunması sebebiyle önem kazanmıştır. Ayrıca pek fazla teknolojik imkanlara sahip olunmaması, ulaşımın çok elverişli olmaması gibi sebepler gelenek göreneklerin günümüze kadar değişmeden aktarılmasına katkı sağlamıştır. Bu korunan ve saklanan gelenekler içinde bitkiler ile ilgili bilgi birikimi, bitkilerin kullanım amaçları, hangi hastalıkları tedavi ettikleri de yer almaktadır. Bu bilgi birikimi ve mirası zamanla sadece kırsalda değil şehir hayatında da önemsenen ve kullanılan bilgiler haline gelmiştir (Saya, 2001).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi kırsal kesim nüfusunun fazla olması sebebiyle etnobotanik açıdan araştırılması gereken zengin bir bölgedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan insanlar bitkileri gıda, hastalıklara şifa, yakacak, yem, boyar madde ve el sanatlarında kullanmaktadır. GAP yöresindeki insanların farklı dil ve şiveleri kullanmaları bitkilerin isimlendirilmesinde çeşitliliğe sebep olmaktadır. Yörede yapılan çalışmalarla bu farklı isimlendirilmeler ile kullanım şekil ve amaçları ortaya konmaktadır.

Çalışmanın amaçları şöyledir;

- Tek Tek Dağları eteklerindeki bazı köylerde yaptığımız çalışmada bitkilerin hangi amaçla ve ne şekilde kullanıldığını tespit etmek
- Yöre halkının etnobotanik açıdan faydalandığı bitkileri yöresel isimleri ile belirtmek
- Tıbbi bitkilerin hangi hastalıkların tedavisinde kullanıldığını belirlemek
- Halkın Fitoterapi alanına ilgisini ve bu alandaki bilgi birikimini belirlemek
- Etnobotanik alanında çalışmalar yapan kişilere, kurumlara kaynak oluşturmak

Bu çalışmamızda Tek Tek Dağları eteklerindeki bazı köylerde halkın bitkilerden faydalanma amacının ve şeklinin araştırılması hedeflenmiştir.

2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Yapılan literatür taramaları sonucunda, bölgede yapılan önde gelen etnobotanik çalışmalardan bazıları şunlardır;

Çini (1980, 1983) tarafından gerçekleştirilen 'Urfa'ya özgü İlaçlar' adlı çalışmada tedavide kullanılan bitkilerin ve tedavi yöntemleri açıklanmıştır. Saya ve arkadaşları (2001) "GAP Yöresindeki Endemik ve Tıbbî Bitkiler" isim kitap yayımlanmış ve GAP illerindeki tıbbi ve endemik bitkilere yer verilmiştir.

Yücecan (1988) tarafından yapılan "Kanser Hastalığında Tedavi Amacıyla Kullanılan Yöresel Bitkiler" adlı çalışma ile özellikle sindirim sistemi rahatsızlıklarında kullanılan yöresel bitkilere yer vermiştir.

Özel (1999) tarafından yapılan "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Tıbbi ve Aromatik Bitkileri" isimli çalışmada daha çok tarım amaçlı yetiştirilen bitkilere yer vermiştir. Kızıl ve Ertekin (2003) tarafından yapılan "Diyarbakır ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Tıbbi Bitkiler" isimli çalışmada Diyarbakır ilindeki toplam 82 bitki türünden söz edilmiştir.

Akan ve arkadaşları (2004)'nın yaptığı 'GAP Yöresinde Kapari'nin Etnobotaniği' adlı çalışmada *Capparis ovata* var. palaestina ve *C. spinosa* var. spinosa bitkileri araştılımıştır. Yöresel adı ile kebere bitkisinin önemli bir ekonomik katkısının olduğu ve ihraç edilen bir bitki olduğu vurgulanmıştır. Akan ve arkadaşları (2007) tarafından gerçekleştirilen 'Şanlıurfa Semt Pazarlarında Satılan Doğal Bitkilerin Etnobotaniği' adlı çalışmada semt pazarlarında satılan bitkilerin yerel isimleri ve kullanım amaçları belirlenmiştir. Çalışma sonucuna göre bitkilerin gıda ve tıbbi amaçlı kullanım sayısı en fazla olduğu görülmektedir.

Akan ve Aslan (2005) tarafından yapılan 'Şanlıurfa İsotunun Tarihçesi ve Etnobotanik Özellikleri' adlı çalışmada Şanlıurfa'da ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi' nde sıkça kullanılan isotun yani Capsicum annuum L. bitkisinin tarihçesi ve kullanım amaçları tespit edilmiştir.

Balos ve Akan (2007) tarafından yapılan 'Zeytinbahçe ile Akarçay Arasında Kalan Bölgenin Florası ve Etnobotanik Özellikleri' adlı araştırmada 445 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 190 tanesinin etnobotanik özelliğe sahip olduğu belirtilmiştir. Gençay (2007) tarafından Şırnak'ın Cizre ilçesinde yapılan araştırmada 53 familyaya ait 171 bitki kullanımı belirlenmiştir. Bunlardan 99'u gıda, 44'ü tıbbi, 45'i yem amaçlı kullanılmaktadır.

Akan ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan "Arat Dağı ve Çevresinin (Birecik/Şanlıurfa) Etnobotanik Özellikleri"nin belirlendiği çalışmada 299 takson tespit edilmiştir. Bunlardan 170 tanesinin etnobotanik özelliğinin olduğu ifade edilmiştir.

Akan ve Balos (2008) 'GAP Bölgesinden Toplanan Meyan Kökü (*Glycrrhiza glabra* L.) Taksonunun İhracat Durumu, Etnobotanik Özellikleri ve Tıbbi Önemi' adlı çalışmada meyan bitkisinin hangi amaçlarla halk tarafından kullanıldığı, meyan kökü ve meyan balı ihracaatı ile ekonomiye katkısı ve bu işlerle uğraşan kişi ve kurumların durumları hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Yapıcı ve arkadaşları (2009) tarafından Siirt'in Kurtalan ilçesinde yapılan Çalışmada 34 bitkinin yöresel adları ve kullanımları tespit edilmiştir. Bunlardan 23'ü tıbbi amaçlıdır. Güldaş (2009) tarafından Adıyaman ilinde yapılan etnobotanik araştırmada 69 bitki tespit edilmiştir. Bu bitkilerden çoğunluğunun tıbbi ve gıda amaçlı kullanıldığı belirtilmiştir. Aslan ve arkadaşları (2011) tarafından Şanlıurfa'nın bazı odunsu bitkilerinin etnobotaniği üzerine yapılan araştırmada kent merkezindeki ahşap sanatları pazarlarında malzeme olarak kullanılan odunsu bitkiler araştırılmış ve sonuçta 11 familya ve 12 cinse ait 16 takson belirlenmiştir.

Gelse (2012) tarafından Adıyaman merkez ve köylerinde yapılan çalışmada 43 familyaya ait 102 bitkinin etnobotanik açıdan kullanımları belirlenmiştir. Bitkilerin gıda, süs, yakacak, tıbbi amaçlar için kullanım oranları belirtilmiştir. Akan ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan 'Şanlıurfa Yöresinde El Yapımı Müzik Aletleri Üzerine Bir Etnobotanik Araştırma' adlı çalışmada Şanlıurfa'daki geleneksel müzik aletlerinin üretimi için kullanılan 17 odunsu bitkilerden nasıl yararlanıldığı belirtilmiştir.

Akan (2013) tarafından yapılan 'Mardin Sepetleri' adlı çalışmada Mardin'in ilçelerinde sepet yapımında kullanılan bitkiler araştırılmıştır. Araştırma sonucu odunsu 6 bitki türünün tespit edilmiştir. Bu bitkilerin bilimsel adları *Anagyris foetida* L., *Salix viminalis* L., *Cornus sanguineae* L. subsp. *australis* (C.A.Mey.) Jav, *Punica granatum* L., *Celtis australis* L. ve *Populus nigra* L. subsp. *nigra* 'dır.

Akan ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan 'Birecik yöresindeki Bazı Baklagil Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri' adlı araştırmada Leguminosae (Baklagiller) familyasına ait 150 takson belirlenmiş ve bazılarının etnobotanik açıdan incelemesi yapılmıştır.

Akan ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan 'Kalecik Dağı'nın Etnobotanik Özellikleri' adlı çalışmada 39 familyaya ait 140 cins ve 238 takson belirlenmiştir. Aslan (2013) tarafından yapılan araştırmada Şanlıurfa ilinde tıbbi amaçlı kullanılan 41 bitki çalışılmış ve adları, kimyasal içerikleri, morfolojik özellikleri ve tıbbi amaçlı kullanım şekilleri açıklanmıştır.

Dağlı (2015) tarafından 'Şanlıurfa Merkez İlçe ve Köylerinde Yapılan Etnobotanik Çalışma'da 39 familyadan 87 cinse ait 111 takson (67 tür, 27 alttür, 17 varyete) tespit edilmiş olup, bunun 9 tanesi kültür bitkisidir. Akan ve Ayaz (2016) tarafından Şanlıurfa Gölpınar Mesire Alanı'nda yapılan etnobotanik araştırmada 64 bitkiden en çok hayvan yemi ve gıda amaçlı yararlanıldığı tespit edilmiştir.

Akan ve Bakır Sade (2015) tarafından Adıyaman'ın Kahta ilçesi ve Narince köyünde yapılan araştırma sonucunda 51 familyaya ait 113 bitkinin etnobotanik açıdan kullnımları tespit edilmiştir.

Furkan (2016) tarafından Adıyaman İlinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri'ni tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada elde edilen bitkilerden 118'i tıbbi, 117'si gıda, 29'u ev ve kullanım eşyası, 26'sı süs bitkisi, 24'ü hayvan yemi, 18'i yakacak, 15'i mutfak araç ve gereçleri, 11'i yapı malzemesi, 9'u endüstri, 7'si kerestecilik, 6'sı oyuncak, 3'ü kozmetik, 2'si inanç, 2'si tütsü, 1'i halk oyunları ve 7'si ise diğer amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bulut ve arkadaşları (2017) tarafından "Gaziantep'in Nizip ilçesinde yapılan etnobotanik çalışma"da toplam 27 bitkinin yöre halkı tarafından şeker hastalığı, solunum sistemi hastalıkları ve sindirim sistemi rahatsızlıklarını tedavi etmek amaçlı kullandıkları tespit edilmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu çalışmada Tek Tek Dağları eteklerindeki 16 köyde 53 kaynak kişi ile görüşülmüş ve yöre halkının bitkileri ne amaçla kullandıkları konu olarak ele alınmıştır. Çalışma esnasında bitkilerin yöresel isimleri, hangi amaçla, ne şekilde kullanıldıkları o bölgede yaşayan, bu konuda bilgi sahibi olan kişilerden alınan bilgiler ışığında derlenmiştir. Anket soruları hazırlanmış ve yöre halkından bilgiler alınmıştır. Bulgular kısmında bitkilerin familyası, bilimsel ve yöresel isimleri, kullanım amacı ve kullanılan kısımları verilmiştir. Toplanan bitki örneklerinin türleri Türkiye Florası'ndan yararlanılarak belirlenmiş, fotoğrafları çekilmiş ve örnekleri Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü'nde saklanmıştır. Çalışma alanındaki bitkiler alfabetik sırasıyla familyası, Latince ismi, yöresel adı ve kullanım alanı şeklinde tablolaştırılmıştır. İhtiyaç duyulan harita belge ve dokümanlar konu ile ilgili kurumlardan ve web sitelerinden elde edilmiştir. Bilgi toplanırken öncelikle çalışma alanında gidilecek köyler ile ilgili sıralama yapılmış ve gidilip yöre halkı ile tanışma, iletişim bilgilerini alma gibi çalışmamızı sistemli ve rahat gerçekleştirmemizi sağlayacak alt yapılar oluşturulmuştur.

Daha sonra belirlenen tarihlerde genellikle bahar aylarında bitkileri toplamak üzere köylere gidilmiştir. Kış aylarında arazi çalışması yapılamayacak yağışlı ve çamurlu olan günlerde ise sadece kaynak kişiler ile röportaj niteliğinde görüşmeler yapılmış ve varsa evlerindeki etnobotanik özellikte kullandıkları eşyaların fotoğrafları çekilmiştir. Uygun tarihlerde tekrar gelmek için haberleşirmiş ve vejetasyon dönemlerinde tekrar görüşülmüştür. Bitkilerden çok bilinenler yöre halkı ile anket veya karşılıklı görüşme esnasında rahatlıkla teşhis edilip, kullanım şekli ve tarifi alınabilmiştir. Fakat net bilinemeyen veya isimleri hatırlanamayan bitkileri belirlemek için de bazen uygun dönem ise köylüler ile araziye çıkılmış bazen de daha önceden toplanan bitki fotoğrafları kaynak kişilere gösterilerek kullanım amaçları ve yöresel adları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bitkilerin bilimsel adları teşhisi için de Türkiye Florası'ndan yararlanılmış ve konu uzmanı hocalarımızdan destek alınmıştır.

Çalışmada yararlanılan kaynak kişiler; Çizelge 3.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.1.Kaynak kişilerin ayrıntılı gösterimi

KÖYÜN ADI	KAYNAK KİŞİ	KAYNAK KİŞİNİN YAŞI	KAYNAK KİŞİNİN EĞİTİM DURUMU
ARPALI	Yusuf Demir	57	İlkokul Mezunu
ARPALI	Emine Demir	50	Okumamış
ARPALI	Mehmet Demir	38	Ortaokul Mezunu
ARPALI	Şemsi Ceylan	50	Okumamış
ARPALI	Hanse Demir	65	Okumamış
ARPALI	Nofa Demir	55	Okumamış
ARPALI	Abdülkerim Demirdağ	57	İlkokul Mezunu
İKİZCE	Musa Aksoy	62	İlkokul Mezunu
İKİZCE	Nuray Aksoy	60	Okumamış
İKİZCE	Fehime Aksoy	25	Ortaokul Mezunu
İKİZCE	Ali Çiftçi	75	Okumamış
ALTINTEPE	İsmail Dağ	53	Ortaokul Mezunu
ALTINTEPE	Ahmet Çetin	48	Ortaokul Mezunu
ULUHAN	Hasan Yıldız	62	İlkokul Mezunu
ULUHAN	Ayşe Aslan	58	Okumamış
GÜZEL	İsmail Aslan	68	Okumamış
GÜZEL	Delle Aslan	66	Okumamış
GÜZEL	Rahime Aslan	77	Okumamış
GÜZEL	Meryem Aslan	40	İlkokul Mezunu
SARITAŞ	Mehmet Sarı	55	Ortaokul Mezunu
SARITAŞ	Mucfa Taş	50	Okumamış
SARITAŞ	Ahmet Taş	70	Okumamış
SARITAŞ	Hülya Taş	25	İlkokul Mezunu
SARITAŞ	Terfe Taş	72	Okumamış
DİKME	Mahmut Yürücü	54	Ortaokul Mezunu
DİKME	Zerga Yürücü	52	Okumamış
KARGALI	Mehmet Can	48	Ortaokul Mezunu
KARGALI	Abdullah Demir	67	İlkokul Mezunu
SENEMAĞAR	Abdullah Kaya	72	Okumamış
KARAHİSAR	Hatice Sel	55	Okumamış
KARAHİSAR	Ahmet Sel	50	İlkokul Mezunu
KARAHİSAR	Halil Çiftçili	42	İlkokul Mezunu
KARACA	Şegha Demirdağ	50	Okumamış
KARACA	Menduh Demirdağ	65	Okumamış
OCAKLI	Halil Yeşil	54	İlkokul Mezunu
UĞURLU	Halil Müjdeci	56	Ortaokul
UĞURLU	Reşat Müjdeci	70	Okumamış
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	İmam Aslan	74	Ortaokul Mezunu
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	Yahya Aslan	77	Okumamış
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	Ayşe Uzun	22	Ortaokul Mezunu
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	Rahime Uzun	60	Okumamış
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	Mustafa Aslan	30	Ortaokul Mezunu
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	Hatice Uzun	30	Okumamış
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	Hansi Demir	50	Okumamış
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	Hüseyin Demir	72	Okumamış
SOĞMATAR(YAĞMURLU)	Yaze Demir	20	Ortaokul Mezunu

Çizelge 3.1. (Devam)

OĞMATAR(YAĞMURLU)	Rabia Demir	21	Ortaokul Mezunu
SARPDERE	Hulfa Fidan	65	Okumamış
SARPDERE	Mahmut Fidan	70	İlkokul Mezunu
SARPDERE	Rukiye Fidan	30	İlkokul Mezunu
SARPDERE	Sait Fidan	12	Öğrenci
KÜÇÜK ARPALI	Halil Acar	36	İlkokul Mezunu
KÜÇÜK ARPALI	Abid Acar	60	Okumamış

Çalışma sırasında kaynak kişilere şu sorular yöneltilmiş ve cevapları kaydedilmiştir.

- Adınız soyadınız nedir?
- Kaç yaşındasınız?
- Mesleğiniz nedir?
- Günlük hayatınızda hangi bitkilerden faydalanıyorsunuz?
- Bitkilerin yöresel adları nelerdir?
- Bu bitkileri kullanım amaçlarınız nelerdir?
- Bitkinin hangi kısmından ne şekilde faydalanıyorsunuz?

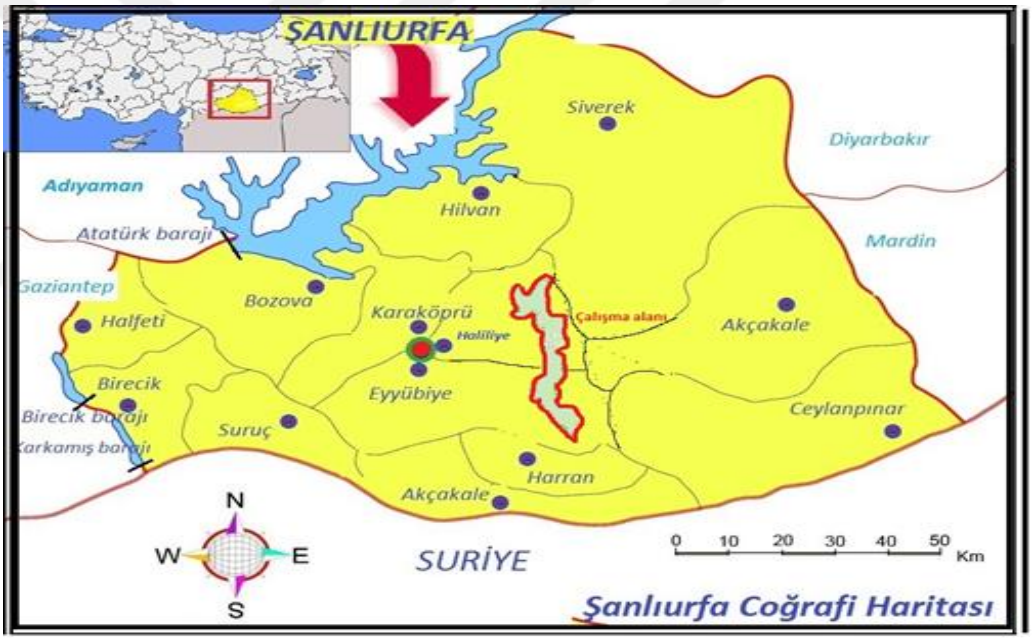
Bitkilerin uygun vejetasyon dönemlerinde arazi çalışmaları yapılmış, bilgiler ve bitki örnekleri toplanmıştır. Bitkiler herbaryum kurallarına uygun olarak kurutulup muhafaza edilmiştir.

Çalışma sırasında görüştüğümüz kaynak kişiler çoğunlukla Türkçe ve Arapça konuşmaktadır. Türkçe bilmeyen kişilerle konuşmalarımızda bize yardımcı olan çeviri yapan kişiler sayesinde bitkiler hakkında bilgi edinilmiş, hem yöresel isim hem de kullanım amaçları kaydedilmiştir. Bulgular kısmında da hem yöresel ismi Arapça okunuşu olarak verilmiş hem de Türkçe olarak ismi kullanım amacı ve şekli not edilmiştir.

4.ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

4.1. Araştırma Alanının Genel Özellikleri

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde yer alan Şanlıurfa; Mardin, Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep ve Suriye toprakları arasında bulunmaktadır. Davis grid sisteminin C6, C7 ve C8 karesinde yer almaktadır (Davis, 1965). Şanlıurfa'nın yüksek dağları Karacadağ (1938m), Tek Tek Dağları (449m), Şebeke Dağları (750m), Germuş Dağı (771m), Arat Dağı (840m)'dır (Anonim,2017). Çalışma alanı haritası Şekil.4.1' de verilmiştir.

Şekil 4.1. Çalışma alanı haritası

İlimiz Suriye sınırında yer almaktadır. Karasal iklimin hakim olduğu görülmektedir. Ekvatora yakın konumdadır. Yağış ve sıcaklık durumuna bakıldığında kar ve don olaylarının pek görülmediği tespit edilmiştir (Anonim, 2010).

4.1.1.Araştırma alanının kültürel önemi

Şanlıurfa Mezopotamya'nın önemli stratejik bir noktasıdır. Ticaret yollarının kesişim noktasında yer alması ve akarsulara yakınlığı şehrin önemini arttırmaktadır. Şanlıurfa ili önemli bir tarih ve kültür mirasına sahiptir. Dünyanın, ilk İslam Üniversitesi'nin bulunduğu yer olan Harran, Şanlıurfa'nın ilçesidir. Tek Tek Dağları Milli Park Alanı içerisinde tarihi değeri olan alanlar mevcuttur. Bu alanlar arkeolojik çalışmalar açısından da önemlidir. Bunlar Han-el Ba'rur Kervansarayı, Şuayb Şehri Harabeleri ve Soğmatar Harabeleridir.

Türkiye bitkilerinin yaklaşık %30-35'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yetiştiği bilinmektedir. Ayrıca, buğday, arpa ve baklagil gibi bazı bitkilerin gen merkezi yine bu bölgedir. Bölgede 304 civarında endemik tür olduğu ve 58 tanesinin Şanlıurfa ilinde yetiştiği saptanmıştır. Milli Park alanının büyük bir bölümünde menengiç bitkisi (*Pistacia terebinthus* L.) yayılış göstermektedir. Bölgede otsu türler çoğunluk göstermektedir. Bölgede çoğunlukla gelincik (*Papaver rhoeas*), kekik (*Thymus sp*.), sütleğen (*Euphorbia sp*.) gibi bitkiler yer almaktadır. Tek Tek Dağları; kültürel, tarihi zenginliklerinin yanıda flora ve fauna zenginliği ile de ön plana çıkan, ülkemizin sahip olduğu doğal güzelliklerimizden biridir. Bu sebeple 21.yy başlarında milli park statüsüne alınmıştır ve bu kültürel mirasın devamı için korunmaktadır (Anonim, 2018).

4.2. Bulgular

Bu çalışmada elde ettiğimiz bilgiler yöre halkı ile görüşmeler neticesinde derlenmiştir. Herhangi bir hastalığın tedavisinde direkt olarak ilaç etkisi bulunmamaktadır. Bu sebeple öncelikle doktora başvurulmalıdır.

AMARANTHACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Amaranthus retroflexus* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Horoz kuyruğu, Tilkikuyruğu
Bitkinin yöresel isimleri: Irefeddiç
Bitkinin kullanım amacı: Yöre halkı tarafından zehirli olarak bilinen bir bitki olup birkaç gün boyunca büyükbaş hayvanlara fazla yedirildiğinde ölümcül etkisinin olduğu söylenmektedir. Tohumları proteince zengindir. Boş tarım alanlarında hızlı ve inatçı bir şekle yayılış göstermekte olup tarla ürünlerinin yetişmesini engellediği söylenmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mehmet Sarı (Sarıtaş Köyü,58), İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1014

Bitkinin bilimsel adı: *Bassia scoparia* (L.) A. J. Scott
Bitkinin Türkçe isimleri: Süpürge otu, Ateştopu
Bitkinin yöresel isimleri: Uşub el migaşşe
Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır. Aynı zamanda evin bahçelerinde süs bitkisi olarak değerlendirilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı
Kaynak kişi: İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş), Mehmet Demir (Arpalı Köyü, 38 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1011

Bitkinin bilimsel adı: *Beta vulgaris* L. var. *vulgaris*
Bitkinin Türkçe isimleri: Pancar
Bitkinin yöresel isimleri: Pancar
Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin yaprakları ve gövdesi soğan, yağ, salça ile karıştırılarak yemeği yapılmaktadır. Ayrıca, yörede bitkinin yapraklarıyla sarma-dolma yapılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu köyü, 22 yaş), Abid Acar (Küçük Arpalı, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1019

AMARYLLIDACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Allium cepa* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Soğan
Bitkinin yöresel isimleri: Bısal, Soğan
Bitkinin kullanım amacı: Fazla kilolardan kurtulmak ve yağ yakımını sağlamak amacıyla suyu sıkılıp içilmektedir. Ayrıca, kulak iltihabı ve ağrısı olduğunda birkaç damla soğan suyu damlatılmaktadır. Kuru soğan bulgurlu yemeklerin yanında çiğ olarak tüketilir, çiğ köfte yapımına katılır, sebzeli yemeklerde yağ ve salça ile birlikte kavrularak kullanılmaktadır. Salata yapımında hem kuru hem de yeşil soğan yaygın olarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprakaltı kısımları ve yaprakları
Kaynak kişi: Hulfa Fidan (Sarpdere köyü, 65 yaş), Fehime Aksoy (ikizce köyü, 25 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1065

Bitkinin bilimsel adı: *Allium sativum* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Sarımsak
Bitkinin yöresel isimleri: Tum, Thawm
Bitkinin kullanım amacı: Yoğurtlu mezelerde ve cacık yapımında, çiğ köfte yapımında sıkça kullanılmaktadır. Haşereleri kovmak amaçlı evlere, ahırlara asılmaktadır. Ayrıca nazara karşı korunmak amaçlı kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprakaltı kısımları
Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu köyü, 22 yaş), Ahmet Taş (Sarıtaş köyü, 70 yaş), Terfe Taş(Sarıtaş köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1020

ANACARDIACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Pistacia khinjuk* Stocks
Bitkinin Türkçe isimleri: Bıttım
Bitkinin yöresel isimleri: Menengiç, Melengiç, Bıttım
Bitkinin kullanım amacı: Yörede bitkinin doğadaki yabani meyveleri toplanılmakta ve çerez olarak tüketilmektedir. Bitkinin dallarının içinden çıkan yapışkan sıvının bal ile karıştırılıp tüketilmesi de mide ve böbrek rahatsızlıklarına iyi geldiği söylenmektedir. Ayrıca, sabahları pişirilen bazlama hamuruna da karıştırılmaktadır. Meyveleri de toz haline getirildikten sonra süt ile karıştırılıp, yörede bıttım kahvesi ismiyle tüketilmektedir. Ayrıca, bitkinin meyvelerinden sabun da yapılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri
Kaynak kişi: Rahime uzun (Yağmurlu köyü, 60 yaş) , Zerga Yürücü (Dikme köyü, 52 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1088

APIACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Ammi visnaga* (L.) Lam.
Bitkinin Türkçe isimleri: Diş otu, Kürdan otu
Bitkinin yöresel isimleri:, Hıltan, Deram, Hiltan
Bitkinin kullanım amacı: Çiçek kısmı kuruduktan sonra çiçek sapları kürdan olarak kullanılmaktadır. Çiğnendiği takdirde diş ağrılarına iyi geldiğine inanılmaktadır. Bitkinin kurutulmuş çiçekleri çay gibi demlenerek astım, bronşit gibi solunum yolu hastalıklarına kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri
Kaynak kişi: İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş), İsmail Dağ (Altıntepe köyü, 53 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1001

Bitkinin bilimsel adı: *Eryngium campestre* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Çakırdikeni, Boğa dikeni, Kırsenet
Bitkinin yöresel isimleri: Igger
Bitkinin kullanım amacı: Tazeyken taban yaprakları çiğ olarak yenilmektedir. Gövdesi soyularak taze olarak tüketilmektedir. Ayrıca bahçe ve evlerin dış sınırını belirlemek ve hayvanlardan korumak amacıyla çit bitkisi olarak kullanılmaktadır. Kurutulmuş toprak üstü kısımları da yakacak olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere köyü, 70 yaş), İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1009

Bitkinin bilimsel adı: *Eryngium creticum* Lam.
Bitkinin Türkçe isimleri: Boğa dikeni, Göz dikeni
Bitkinin yöresel isimleri: Igger
Bitkinin kullanım amacı: Gövdesi soyularak taze olarak tüketilmektedir. Ayrıca bahçe ve evlerin dış sınırını belirlemek ve hayvanlardan korumak amacıyla çit bitkisi olarak kullanılmaktadır. Kurutulmuş toprak üstü kısımları da yakacak olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Hulfa Fidan (Sarpdere köyü, 65 yaş), Ahmet Sel (Karahisar köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1066

Bitkinin bilimsel adı: *Malabaila secacul* (Mill.) & Boiss. subsp. *Secacul*
Bitkinin Türkçe isimleri: Davar otu
Bitkinin yöresel isimleri: Uşub el ganem
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Nuray Aksoy (İkizce köyü, 60 yaş), Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1089

APOCYNACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Nerium oleander* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Zakkum
Bitkinin yöresel isimleri: Zakkum
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin tüketilmesi zehirlenmelere yol açacağı bilindiği için farklı amaçlarla kullanımı pek tercih edilmemektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı
Kaynak kişi: Yaze Demir (Soğmatar Köyü, 20 yaş), Mahmut Yürücü (Dikme köyü, 54 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1008

ARACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Biarum carduchorum* (Schott) Engl.
Bitkinin Türkçe isimleri: Yılanyastığı
Bitkinin yöresel isimleri: Asalan, Kardi
Bitkinin kullanım amacı: Her ne kadar günümüzde yaygın kullanımı olmasa da kıtlık zamanında yumrusu yoğurt yapımında kullanılmıştır. Zehirli bir bitki olmasına rağmen yöre insanı tarafından bitkinin zehirleri kaynatılarak arındırılıp yemek olarak tüketildiği belirtilmektedir. Ayrıca, yumrusu toz haline getirilip yaraya sürülerek mayasıl tedavisinde kullanılmaktadır.
Bitkinin Kullanılan Kısımları: Yumrusu ve yaprakları
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1098

Bitkinin bilimsel adı: *Eminium rauwolffi* (Blume) Schott.
Bitkinin Türkçe isimleri: Yılanyastığı, Yılan bıçağı
Bitkinin yöresel isimleri: Asalan, Kardi
Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin çiğ olarak tüketilmesi durumunda insanları ve hayvanları zehirlediği bilinmektedir. Bitkinin yaprakları ve yumrusu kurutularak

veya suda haşlanarak kullanıldığında bitkinin zehirli yapısı kaybolmaktadır. Bitkinin zehirli yapısı arındırıldıktan sonra gıda olarak tüketilmektedir. Ayrıca, idrar söktürücü amacıyla kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin yumrusu ve yaprakları

Kaynak kişi: Musa Aksoy (Aşağı İkizce köyü, 62 yaş), Yusuf Demir (Arpalı köyü, 57 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1087

ASPARAGACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Muscari comosum* (L.) Mill.

Bitkinin Türkçe isimleri: Arap sümbülü, Morbaş, Dağ sümbülü

Bitkinin yöresel isimleri: Laiyei

Bitkinin kullanım amacı: Bu bitki cilt problemlerinde kullanılmaktadır. Toplandığı gün cam bir kavanoza doldurulup, üzerine zeytinyağı ilave edilmekte ve güneşte 40 gün bekletilip yağı elde edilmektedir. Elde edilen bu bitki yağı saç dökülmeleri ve kaşıntı için maske ve kremlere eklenerek kullanılmaktadır. Soğanları yenilebilir özellikte olduğu ifade edilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı ve soğanları

Kaynak kişi: Hanse Demir (Arpalı köyü, 65 yaş), Abdülkerim Demirdağ (Arpalı köyü, 57 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1086

Bitkinin bilimsel adı: *Muscari neglectum* Guss. ex Ten.

Bitkinin Türkçe isimleri: Arap sümbülü, Dağ sümbülü, Arapüzümü, Morbaş

Bitkinin yöresel isimleri: Laiyei

Bitkinin kullanım amacı: Bu bitki cilt problemlerinde kullanılmaktadır. Toplandığı gün cam bir kavanoza doldurulup, üzerine zeytinyağı ilave edilmekte ve güneşte 40 gün bekletilip yağı elde edilmektedir. Elde edilen bu bitki yağı saç dökülmeleri ve kaşıntı için maske ve kremlere eklenerek kullanılmaktadır. Soğanları yenilebilir özellikte olduğu ifade edilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı ve soğanları

Kaynak kişi: Hanse Demir (Arpalı köyü, 65 yaş), Rukiye Fidan (Sarpdere köyü, 30 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1092

Bitkinin bilimsel adı: *Ornithogalum narbonense* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Akbaldır, Tükrük otu
Bitkinin yöresel isimleri: Silliğ bader, Sıllık bedir
Bitkinin kullanım amacı: Bölgenin en lezzetli meşhur gıda bitkilerinden biridir. Köylerden toplanıp, Şanlıurfa semt pazarlarında satılmaktadır. Bu bitki yıkanıp, ayıklandıktan ve ince ince doğrandıktan sonra biraz suyla yumuşayıncaya kadar haşlanmaktadır. Tuz ve biber ile ezilmekte ve hafif ateşle ısıtılmaktadır. Sonra yoğurda katılmakta ve kaselere doldurulmadan önce üzerine sade yağ dökülerek servis edilmektedir. Yörede katmer yapımında da kullanılmaktadır. Yaprakları tazeyken toplanır, böreği, kavurması da yapılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları ve yaprakları
Kaynak kişi: Halil Çiftçili (Karahisar köyü, 42 yaş), Ali Çiftçi (İkizce köyü, 75 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1099

ASTERACEAE (COMPOSITAE)

Bitkinin bilimsel adı: *Achillea arabica* Kotschy
Bitkinin Türkçe isimleri: Civanperçemi, Basur otu, Hanzabel, Yılan pungu
Bitkinin yöresel isimleri: Verdel hayye
Bitkinin kullanılan amacı: Basur hastalığı tedavisi için çay olarak tüketilmektedir. Sindirim sistemi rahatsızlıklarına iyi geldiği gibi balgam söktürücü etkisi için de kullanılmaktadır. Baş ağrısı, stres giderici olarak da çayından faydalanılmaktadır. Bu bitkiye yılanın yaklaşmadığı iddia edilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri
Kaynak kişi: Terfe Taş (Sarıtaş köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1091

Bitkinin bilimsel adı: *Anthemis hyalina* DC.
Bitkinin Türkçe isimleri: Papatya, Derman papatyası
Bitkinin yöresel isimleri: Aghavan
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş), Halil Acar (Küçük Arpalı köyü, 36 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1085

Bitkinin bilimsel adı: *Centaurea iberica* Trev. ex Sprengel
Bitkinin Türkçe isimleri: Çakır dikeni
Bitkinin yöresel isimleri: Şok
Bitkinin kullanım amacı: Süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bitki kurutulup, çayı demlenerek, yağ yakımı ve hazımsızlık tedavisinde kullanılmaktadır. Taban yaprakları ilkbaharda haşlanarak yemeği yapılır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü Kısımları
Kaynak kişi: Abdülkerim Demirdağ (Arpalı köyü, 57 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1067

Bitkinin bilimsel adı: *Centaurea virgata* Lam.
Bitkinin Türkçe isimleri: Peygamber çiçeği, Acı süpürge
Bitkinin yöresel isimleri: Ta'li
Bitkinin kullanım amacı: Toprak üstü kısımları süpürge yapımında kullanılır. Ayrıca kurutulup tutuşturucu olarak da kullanılmaktadır. Yakacak olarak kullanılan bitkilerdendir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mustafa Aslan (Yağmurlu köyü, 30 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1021

Bitkinin bilimsel adı: *Cota altissima* (L.) J. Gay
Bitkinin Türkçe isimleri: Papatya, Köpek papatyası
Bitkinin yöresel isimleri: Babonic
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, zahter bitkisiyle beraber kaynatılıp çay şeklinde tüketilmekte, soğuk algınlığı ve öksürük tedavisinde kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri, toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1090

Bitkinin bilimsel adı: *Echinops spinosissimus* Turra subsp. *spinosissimus*
Bitkinin Türkçe isimleri: Topuz dikeni
Bitkinin yöresel isimleri: Şok etpap
Bitkinin kullanım amacı: Yörede eşeklerin en sevdiği bitkidir. Dikenleri çıkarılıp altındaki kısım çerez niyetine yenilmekte ve 'sukkar' diye adlandırılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ahmet Sel (Karahisar köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1084

Bitkinin bilimsel adı: *Gundelia tournefortii* L. var. *armata* Freyn & Sint.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kenger
Bitkinin yöresel isimleri: Kereng, Has kenger, Keub, Şok
Bitkinin kullanım amacı: Otundan yemek, tohumlarından kahve ve kökündeki sıvıdan sakız elde edilmektedir. Çiğ olarak tüketilebildiği gibi sebzeli yemek olarak da tüketilmektedir. Kengerin üst kısımları kuruduktan sonra kökünün bıçak yardımıyla açılması ile beyaz süt çıkmakta ve bu süt bekletildiğinde koyu bir kıvam almakta olup böylece kenger sakızı elde edilmektedir. Kenger sakızı diş eti hastalıklarına tedavi amacıyla kullanılmaktadır. Kenger sakızı hoş kokusu ve kendine özgü tadıyla yöre insanının vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, bitkinin meyveleri toplanıp, toz haline getirilerek kenger kahvesi de yapılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak altı ve toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere köyü, 30 yaş), Hatice Sel (Karahisar köyü, 55 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1101

Bitkinin bilimsel adı: *Helianthus tuberosus* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Yer Elması
Bitkinin yöresel isimleri: Seseban
Bitkinin kullanım amacı: Taşa sürülerek kabuğu soyulur ve çiğ olarak tüketilmektedir. Ayrıca zeytinyağlı yemeklerde pişirilip gıda bitkisi olarak tüketilmekte ve salata yapımında kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak altı kısımları
Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere Köyü, 30 yaş), Rabia Demir (Soğmatar köyü, 21 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1097

Bitkinin bilimsel adı: *Lactuca serriola* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Yabani marul, Eşşek helvası
Bitkinin yöresel isimleri: Lezzini
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak tüketilmektedir. Ayrıca, yöre insanı tarafından astım tedavisinde kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş), Abid Acar (Küçük Arpalı köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1022

Bitkinin bilimsel adı: *Notobasis syriaca* (L.) Cass.
Bitkinin Türkçe isimleri: Suriye dikeni, Yavan kenger
Bitkinin yöresel isimleri: Kelehan
Bitkinin kullanılan amacı: Gövdesi soyulup çiğ olarak tüketilmektedir. Hayvanlar için yem bitkisidir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Hanse Demir (Arpalı köyü, 65 yaş), Abdullah Kaya (Senemağar köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1082

Bitkinin bilimsel adı: *Picnomon acarna* (L.) Cass.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kılçık dikeni
Bitkinin yöresel isimleri: Duvves
Bitkinin kullanılan amacı: Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü Kısımları
Kaynak kişi: Abdülkerim Demirdağ (Arpalı köyü, 57 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1083

Bitkinin bilimsel adı: *Senecio vernalis* Waldst. & Kit.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kanaryaotu
Bitkinin yöresel isimleri: Liffeg
Bitkinin kullanım amacı: Kadın hastalıkları ve romatizmal rahatsızlıkların tedavisi için toprak üstü kısımları kurutularak çay şeklinde demlenip tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımlar
Kaynak kişi: Hatice Sel (Karahisar köyü, 55 yaş), Şegha Demirdağ(Karaca köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1114

Bitkinin bilimsel adı: *Silybum marianum* (L.) Gaertn.
Bitkinin Türkçe isimleri: Eşek dikeni, Kangal otu
Bitkinin yöresel isimleri: Kerbeş, Şok
Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin gövde kısmı soyularak çiğ tüketilirken, bitki kurutulup tohumları ayıklandıktan sonra haşlanarak da tüketilmektedir. Mide ağrıları, safra kesesi taşları, sinirsel problemler ve vücut direnci için tüketimi tercih edilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak altı ve toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan Köyü, 58 yaş), Hasan Yıldız (Uluhan köyü, 62 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1100

Bitkinin bilimsel adı: *Taraxacum sintenisii* Dahlst.
Bitkinin Türkçe isimleri: Karahindiba
Bitkinin yöresel isimleri: Vardeşşidara, İlsen-eltar
Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin yaprakları, çiçek kısımları ve kökü kurutularak çay olarak demlenip böbrek rahatsızlıkları ve mide ekşimesi gibi durumlarda kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprak, çiçek, kök
Kaynak kişi: Abdullah Demir (Kargalı köyü, 67 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1081

Bitkinin bilimsel adı: *Tragopogon porrifolius* L. subsp. *longirostris* (Sch.Bip.) Greuter
Bitkinin Türkçe isimleri: Teke sakalı
Bitkinin yöresel isimleri: Yemlik
Bitkinin kullanım amacı: Yaprakları tazeyken tüketilir. Yemeği de yapılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan Köyü, 58 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1117

Bitkinin bilimsel adı: *Xanthium spinosum* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Pıtrak
Bitkinin yöresel isimleri: Pıtrak
Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin kurumuş olan toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mahmut Yürücü (Dikme Köyü, 54 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1096

BORAGINACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Alkanna megacarpa* A. DC.
Bitkinin Türkçe isimleri: Havaciva kökü, Yamaç havacıvası
Bitkinin yöresel isimleri: Havaceva
Bitkinin kullanım amacı: Yörede önemli boya bitkilerinden biridir. Kökünün dışı mavi renkte, kökünün içi ise çok koyu kırmızı renkte olup, boyar madde olarak kullanılmaktadır. Ayrıca kökleriyle beraber çiçek ve tohumları da kaynatılarak çayı demlenmekte, kabızlık, bağırsak hastalıkları ve ağrıların tedavisinde kullanılmaktadır. Saf zeytinyağı ile karıştırılarak merhem kıvamına getirilip yanık ve yara tedavisinde de yarar sağlamakta olduğu söylenmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri, kökü, tohumları
Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı Köyü, 55 yaş) , Hülya Taş (Sarıtaş köyü, 25 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1119

BRASSICACEAE (CRUCIFERAE)

Bitkinin bilimsel adı: *Brassica oleracea* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Lahana
Bitkinin yöresel isimleri: Lehlehen, Malfuf
Bitkinin kullanım amacı: Gıda amaçlı kullanılmaktadır. Yapraklarından sarma yapılmaktadır. Ayrıca yaprakları kaynatılıp lapası hazırlanır ve krem gibi sivilceli bölgeye sürülmektedir. Özellikle loğusalık döneminde de annenin sütünün gelmesi için bol bol tüketilmektedir. Nezle ve grip gibi rahatsızlıklarının tedavisinde bu bitki haşlanıp suyu içilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş) Hüseyin Demir (Yağmurlu köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1113

Bitkinin bilimsel adı: *Capsella bursa- pastoris* (L.) Medik.
Bitkinin Türkçe isimleri: Çobançantası
Bitkinin yöresel isimleri: Imzaaf, Dırdal
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yıkanıp temizlendikten sonra soğan salça vb malzemelerle kavrularak yemeği yapılmakta veya tazeyken cacığa süs amaçlı eklenmektedir. Çocuklar da yapraklarını biraz dalından ayırarak salladığında ses çıkartarak oyun oynamaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü,72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1007

Bitkinin bilimsel adı: *Isatis lusitanica* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Sülün çivitotu
Bitkinin yöresel isimleri: Sufferi
Bitkinin kullanım amacı: Daha çok süs bitkisi ve gıda amaçlı kullanılmaktadır. Bitkinin taze taban yaprakları toplanıp, pişirildikten sonra yemeği servis edilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1079

Bitkinin bilimsel adı: *Lepidium sativum* L. subsp. *sativum*
Bitkinin Türkçe isimleri: Tere
Bitkinin yöresel isimleri: Reşad, Rashad, Hımmez
Bitkinin kullanım amacı: Hem gıda hem de şifa amaçlı kullanılmaktadır. Tere tohumu daha çok zayıflama amaçlı kullanılmaktadır. Zayıflamak için bal ile karıştırılarak aç karna yenilmektedir. Salatalarda veya çiğ olarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1080

Bitkinin bilimsel adı: *Sinapis alba* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Hardal
Bitkinin yöresel isimleri: Hardel
Bitkinin kullanım amacı: Yörede kullanılan önemli gıda bitkilerinden biridir. Çiğ olarak salatalarda ve yemeklerin yanında meze tüketilmektedir. Çiğ köftenin yanında sıkça tüketilmektedir. Kabızlık problemi ve sindirim sistemi sağlığı için yaprakları kaynatılarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü Kısımları
Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere Köyü, 30 yaş), Hansi Demir (Yağmurlu köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1108

Bitkinin bilimsel adı: *Sinapis arvensis* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Hardal, Yabani hardal
Bitkinin yöresel isimleri: Hardıl
Bitkinin kullanım amacı: Yörede kullanılan önemli gıda bitkilerinden biridir. Çiğ olarak salatalarda ve yemeklerin yanında meze tüketilmektedir. Çiğ köftenin yanında sıkça tüketilmektedir. Kabızlık problemi ve sindirim sistemi sağlığı için yaprakları kaynatılarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere Köyü, 30 yaş), İsmail Aslan (Güzel köy, 68 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1078

CAPPARACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Capparis sicula* Veill. subsp. *sicula*
Bitkinin Türkçe isimleri: Keber, Kebere, Kapari, Kübar çalısı
Bitkinin yöresel isimleri: Feşelleh, Şefellah
Bitkinin kullanım amacı: Yörede bitkinin tomurcukları ve olgun meyveleri toplanıp satılmaktadır. İhracatı yapılan ve yöre halkının geçimine katkı sağlayan bitkilerdendir. Tamamı kurutulup, yakacak amaçlı kullanılan bir bitkidir. Ayrıca,

ciğer ve dalak rahatsızlıklarında, sindirim sistemi bozukluklarında ve kadın hastalıklarında tedavi amaçlı kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Kök, tomurcuk, gövde ve meyve

Kaynak kişi: Halil Çiftçili (Karahisar köyü, 42 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1102

CAPRIFOLIACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Scabiosa argentea* L. subsp. *argentea*

Bitkinin Türkçe isimleri: Uyuz otu, Yazı süpürgesi

Bitkinin yöresel isimleri: Merkadun, Uşun el carrab

Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: Hulfa Fidan (Sarpdere köyü, 65 yaş), Emine Demir (Arpalı köyü, 50)

Örnek No: E. FİDAN 1107

CARYOPHYLLACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Silene colorata* Poir. subsp. *colorata*

Bitkinin Türkçe isimleri: Kum nakılı

Bitkinin yöresel isimleri: Vard es sukkari

Bitkinin kullanım amacı: Güzel kokusu ve gösterişi nedeniyle süs bitkisi olarak kullanılmakta ve tazeyken toprak üstü kısımları yenilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere köyü, 30 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1112

CISTACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Helianthemum salicifolium* (L.) Mill.
Bitkinin Türkçe isimleri: Söğüt güngülü
Bitkinin yöresel isimleri: Ciridi çimi
Bitkinin kullanım amacı: İndikatör ve mantar belirleyici bir bitki özelliğini taşımaktadır. Bitkinin bulunduğu yerde keme mantarı olduğunu göstermektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü Kısımları
Kaynak kişi: Musa Aksoy (İkizce köyü, 62 yaş), İmam Aslan (Yağmurlu Köyü, 74 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1023

CONVOLVULACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Convolvulus arvensis* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Tarla sarmaşığı
Bitkinin yöresel isimleri: Midded
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, çiçeği boğaz hastalıklarına iyi geldiği söylenmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1072

Bitkinin bilimsel adı: *Convolvulus galaticus* Rost. ex Choisy
Bitkinin Türkçe isimleri: Yer sarmaşığı, Boz sarmaşık
Bitkinin yöresel isimleri: Midded el hamri
Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1111

Bitkinin bilimsel adı: *Convolvulus holosericeus* M. Bieb. subsp. *holosericeus*
Bitkinin Türkçe isimleri: Süpürge otu, Gündüz sefası
Bitkinin yöresel isimleri: Midded, Yard beyyozi
Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1073

CRASSULACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Sedum steudelii* Boiss.
Bitkinin Türkçe isimleri: Koruk otu, Kurt üzümü
Bitkinin yöresel isimleri: Igneb el zib
Bitkinin kullanım amacı: Süs bitkisi olarak saksılarda yetiştirilmektedir. Taze iken toprak üstü kısımları çobanlar tarafından yenilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altıntepe köyü, 48 yaş) Delle Aslan (Güzel köy,66 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1106

CUCURBITACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai
Bitkinin Türkçe isimleri: Karpuz
Bitkinin yöresel isimleri: Dıbşii
Bitkinin kullanım amacı: Gıda bitkisi olarak tüketilmektedir. Ayrıca, karpuz çekirdeği de yörede haşlanarak, çayın yanında kuruyemiş olarak yenilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi ve tohumları
Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altıntepe köyü, 48 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1058

Bitkinin bilimsel adı: *Cucumis melo* L. var. *flexuosus* (L.) Naudin.
Bitkinin Türkçe isimleri: Acur

Bitkinin yöresel isimleri: Acur

Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketildiğinde susuzluğu gidermekte ve hazmı kolaylaştırmaktadır. Çekirdekleri dövülüp bal ile tüketildiğinde idrar söktürücü ve böbrek rahatsızlıklarını giderici etkisi için de kullanılmaktadır. Ayrıca turşu şeklinde de tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi, tohumları

Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1103

CUPRESSACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Cupressus sempervirens* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: Servi, Selvi

Bitkinin yöresel isimleri: Sanubir

Bitkinin kullanım amacı: Özellikle bahçe sınırlarını belirlemek için çit ve süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Kozalaklarından ve dallarından yakacak olarak da faydalanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Dalları ve kozalakları

Kaynak kişi: Meryem Aslan (Güzel köy, 40 yaş), Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1057

EUPHORBIACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Euphorbia rigida* Bieb.

Bitkinin Türkçe isimleri: Sütleğen

Bitkinin yöresel isimleri: Geşura, deva

Bitkinin kullanım amacı: Bitki kesildiği zaman içinden süt akar ve bu süt yaraları iyileştirmek için merhem olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Menduh Demirdağ (Karaca köyü, 65 yaş), İmam Aslan (Yağmurlu Köyü, 74 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1115

FABACEAE (LEGUMINASAE)

Bitkinin bilimsel adı: *Alhagi maurorum* Medik subsp. *maurorum*
Bitkinin Türkçe isimleri: Aguldikeni
Bitkinin yöresel isimleri: Hurnif, Çeti
Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır. Ayrıca ishali durdurmak için meyveleri ezilerek yenmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları ve meyveleri
Kaynak kişi: Halil Yeşil (Ocaklı köyü, 54 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1006

Bitkinin bilimsel adı: *Argyrolobium crotalarioides* Jaub. et Spach.
Bitkinin Türkçe isimleri: Collik
Bitkinin yöresel isimleri: Ververk, ca'de,
Bitkinin kullanım amacı: Mide ağrısı (sancı) tedavisinde kullanılır. Sarı petalleri çiğ olarak yenebildiği gibi, taze yaprakları suda ıslatılır. Yapraklar sıkılmak suretiyle elde edilen su ağza damlatılarak da kullanılır. Bitkinin meyvesinin içindeki taneler (tohumlar) tazeyken yenir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları ve meyveleri
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1071

Bitkinin bilimsel adı: *Astragalus hamosus* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Koçboynuzu
Bitkinin yöresel isimleri: Yoncaye keraç, Guni
Bitkinin kullanım amacı: Meyve şeklinin, küpeye benzemesinden dolayı çocuklar tarafından takı olarak kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü,60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1105

Bitkinin bilimsel adı: *Coronilla scorpioides* (L.) Koch
Bitkinin Türkçe isimleri: Akrep burçağı
Bitkinin yöresel isimleri: Çolban
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Taze tohumları da özellikle çocuklar tarafından çiğ olarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları ve tohumları
Kaynak kişi: Rahime Aslan (Bettik köyü, 77 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1056

Bitkinin bilimsel adı: *Lathyrus cicera* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Collik
Bitkinin yöresel isimleri: Çolban
Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin meyvesi taze iken, tohumları insanlar tarafından yenir. Hem çiğ hem de pişirilerek yenir. Pişirilirken tuzlanır. Taze yenirken tuzlanmaz. Bitki tazeyken hayvan yemi olarak kullanılır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altıntepe köyü, 48 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1059

Bitkinin bilimsel adı: *Lathyrus sativus* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Mürdümük
Bitkinin yöresel isimleri: Bılliymi
Bitkinin kullanım amacı: Tazeyken tohumları insanlar tarafından yenmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumlar
Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altıntepe köyü, 48 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1060

Bitkinin bilimsel adı: *Lens culinaris* Medik subsp. *culinaris*
Bitkinin Türkçe isimleri: Mercimek
Bitkinin yöresel isimleri: Ades

Bitkinin kullanım amacı: Kan yapıcı etkisi ve lifli yapısıyla kabızlığa iyi geldiği için çorba ve yemek olarak sıkça tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1061

Bitkinin bilimsel adı: *Prosopis farcta* (Banks & Sol.) J. F. Macbr.
Bitkinin Türkçe isimleri: Çedi otu, Hashasuk
Bitkinin yöresel isimleri: Hurnif, Harnuf
Bitkinin kullanım amacı: Tıbbi amaçlı insan ve hayvan ishalinde kullanılır. Bu kullanım, aynı zamanda cinsel gücü azaltıcı etki yapar. Meyveleri tazeyken tüketilir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri
Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altıntepe köyü, 48 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1077

Bitkinin bilimsel adı: *Robinia pseudoacacia* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Yalancı akasya
Bitkinin yöresel isimleri: Akasya ağacı
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgelik olarak ve süs bitkisi amacıyla kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı
Kaynak kişi: İmam Aslan (Yağmurlu köyü, 74 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1015

Bitkinin bilimsel adı: *Trifolium stellatum* L. var. *stellatum*
Bitkinin Türkçe isimleri: Yonca, Yıldız yoncası
Bitkinin yöresel isimleri: Neflun
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: İmam Aslan (Yağmurlu köyü, 74 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1005

Bitkinin bilimsel adı: *Trigonella coelesyriaca* Boiss.
Bitkinin Türkçe isimleri: Handedok, Andelko, Yonca
Bitkinin yöresel isimleri: Nefel
Bitkinin kullanım amacı: Güzel kokulu olup, çiçekleri düğünlerde şaçlara takı olarak kullanılır. Hayvan yemi olarak da yemlere karıştırılır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Abdullah Demir (Kargalı köyü, 67 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1024

Bitkinin bilimsel adı: *Vicia faba* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Bakla
Bitkinin yöresel isimleri: Bacilli, Fawl
Bitkinin kullanım amacı: Böbrek hastalıklarına iyi geldiği için fasulye gibi pişirilerek tüketilmektedir. Ayrıca tohumları haşlanarak lapa haline getirilip yara olan bölgeye sürülerek tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Aşırı kullanımı alerjiye sebep olmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş), Reşat Müjdeci (Uğurlu köyü, 70 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1116

Bitkinin bilimsel adı: *Vicia narbonensis* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kocafiğ
Bitkinin yöresel isimleri: Bılliymi
Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin tohumları çiğ olarak tüketilmektedir. Hayvan yemi olarak da kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü,60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1055

GERANIACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Erodium cicutarium* (L.) L Her. subsp. *cicutarium*
Bitkinin Türkçe isimleri: Saat otu, İğnelik
Bitkinin yöresel isimleri: Sifif
Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin meyvesi saat yönünde döner ve çocuklar oyun amaçlı kullanmaktadırlar.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş), Sait Fidan (Sarpdere köyü, 12 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1054

HYPERICACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Hypericum triquetrifolium* Turra
Bitkinin Türkçe isimleri: Sarı kantaron, Pırpırotu
Bitkinin yöresel isimleri: Aran
Bitkinin kullanım amacı: Diş iltihabı veya boğaz iltihabı gibi rahatsızlıkları gidermek amacıyla çay olarak demlenip gargara şeklinde kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş), Halil Müjdeci (Uğurlu köyü, 56 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1028

IXIOLIRIACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Ixiolirion tataricum* (Pall.) Schult. & Schult.f. var. *Tataricum*
Bitkinin Türkçe isimleri: Köpek otu
Bitkinin yöresel isimleri: Yabani sarımsak
Bitkinin kullanım amacı: Tazeyken çiçekleri yenilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü,70 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1062

JUGLANDACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Juglans regia* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Ceviz
Bitkinin yöresel isimleri: Ceviz, Cozz
Bitkinin kullanım amacı: Çerez olarak tüketilmektedir. Cevizin yeşil kabuğunun kaynatılması ile oluşan su ayak çatlaklarının giderilmesi ve ayakların yumuşatılması amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca yeşil kabuğu ve yaprakları ev yapımı saç boyası için kına içine eklenerek, koyu renk verici olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi, tohumu ve yaprakları
Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1048

LAMIACEAE (LABIATE)

Bitkinin bilimsel adı: *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb.
Bitkinin Türkçe isimleri: Mayasıl otu, Acıgıcı
Bitkinin yöresel isimleri: Hamırkesen
Bitkinin kullanım amacı: Basur hastalığı tedavisinde toprak üstü kısımları kaynatılıp lapa haline getirilerek kullanılmaktadır. Çay olarak da tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1053

Bitkinin bilimsel adı: *Clinopodium insulare* (Candargy) Govaerts
Bitkinin Türkçe isimleri: Kaya yarpuzu, Ada fesleğeni
Bitkinin yöresel isimleri: Dağ nanesi, , Nina essıfa
Bitkinin kullanım amacı: Kas gevşetici, kadın hastalıkları ve böbrek rahatsızlıkları amacıyla çay olarak tüketilmektedir. Baharat olarak da salata ve cacık için kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş), Hatice Uzun (Yağmurlu kçyü, 30 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1029

Bitkinin bilimsel adı: *Mentha pulegium* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Dağ Nanesi, Yarpuz
Bitkinin yöresel isimleri: Ni na es sıfa(kaya nanesi)
Bitkinin kullanım amacı: Karın ağrıları için çiğ olarak yenmektedir. Mide rahatsızlıkları veya iştah açıcı etkisinden faydalanmak amacıyla kekikle beraber kaynatılıp çay olarak tüketilmektedir. Diş ve diş eti rahatsızlıkları için çayı gargara şeklinde kullanılmaktadır. Ayrıca çayı adet düzensizliği tedavisinde kullanılmaktadır. Birçok faydasının yanında içeriğinde fazla uçucu yağlar bulunduğundan küçük çocukların, hamilelerin, emziren annelerin kullanmaması ve kullanan kişilerin olumsuz etkiler gördüğünde doktora başvurması gereken dikkatli kullanım isteyen bir bitkidir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Gövde ve yaprakları
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş), Hüseyin Demir (Yağmurlu köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1047

Bitkinin bilimsel adı: *Ocimum basilicum* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Fesleğen
Bitkinin yöresel isimleri: Reyhen
Bitkinin kullanım amacı: Salatalarda hoş tat ve aroma vermesi için kullanılmaktadır. Ayrıca çiğneyerek tüketildiğinde sakinlik, dinginlik verdiğine inanılmaktadır. Reyhan çayı demlenerek grip ve soğuk algınlığı, bağırsak sancıları, şişkinlik için kullanılmaktadır. Emzirme döneminde annelerin sütünü arttırmak için de çay olarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1027

Bitkinin bilimsel adı: *Phlomis kurdica* Rech. f.
Bitkinin Türkçe isimleri: Gubel
Bitkinin yöresel isimleri: Lizzene
Bitkinin kullanım amacı: Kökü yakacak olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Kökleri
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1104

Bitkinin bilimsel adı: *Salvia palaestina* Benth.
Bitkinin Türkçe isimleri: Sürmeli şalba
Bitkinin yöresel isimleri: Dağ çayı
Bitkinin kullanım amacı: Yaprakları çay olarak demlenip soğuk algınlığı için kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprak
Kaynak kişi: Yahya Aslan (Yağmurlu köyü, 77 yaş), Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1064

Bitkinin bilimsel adı: *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *kurdica* (Bornm) Hub.-Mor.
Bitkinin Türkçe isimleri: Adaçayı
Bitkinin yöresel isimleri: Çayberiyye
Bitkinin kullanım amacı: Kaynamış suyun içine koyulup bekletilerek çayı hazırlanmaktadır. Sakinleştirici, rahatlatıcı, mide bulantısını kesici etkisinden faydalanmak için çayı içilmektedir. Ağız içi yaralar için de soğuk suya adaçayı eklenip kaynama noktasına geldiğinde ocak kapatılıp ağzı kapalı bir kapta demlenmesi beklenerek soğutulup gargara şeklinde kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü,70 yaş), Mehmet Can (Kargalı köyü, 48 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1063

Bitkinin bilimsel adı: *Teucrium polium* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Acıyavşan
Bitkinin yöresel isimleri: Cade, Talik
Bitkinin kullanım amacı: Sindirim ve bağırsak problemleri için bitkinin toprak üstü kısımlarından çay yapılmaktadır. Çiğ olarak ufalanarak da tüketilebilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı Köyü, 55 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1118

Bitkinin bilimsel adı: *Tymbra spicata* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kekik
Bitkinin yöresel isimleri: Zahter, Kekik
Bitkinin kullanım amacı: Yemeklerde baharat olarak tüketilmektedir. Yaprakları su ile kaynatılarak, mide sancıları için kullanılmaktadır. Ayrıca kekikten diş ve diş eti rahatsızlıkları için gargara şeklinde yararlanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Şemsi Ceylan (Arpalı köyü, 50 yaş), Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1046

LYTHRACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Punica granatum* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Nar
Bitkinin yöresel isimleri: Rumman
Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketilmektedir. Suyu sıkılarak mide rahatsızlıkları, kabızlık giderici ve öksürük tedavisi için kullanılmaktadır. Ayrıca suyu kaynatılarak pekmez kıvamına geldiğinde nar ekşisi adıyla salatalarda, yemeklerde lezzet vermesi için kullanılır. Altına kaçıran çocuklar için de nar kabuğu kurutulup toz haline getirilerek yedirilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi
Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş), Abdullah Demir (Kargalı köyü, 67 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1030

MALVACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Abelmoschus esculentus* L. Moench
Bitkinin Türkçe isimleri: Bamya
Bitkinin yöresel isimleri: Bamya, Bamye
Bitkinin kullanım amacı: Mide ve bağırsak rahatsızlıklarına iyi geldiği için sulu yemek olarak tüketilmektedir. Ayrıca bamya ortalama sekiz saat suda bekletilip suyu sıkılır. Bamya suyu şeker hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyve kısımları kullanılır.
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1052

Bitkinin bilimsel adı: *Alcea setosa* (Boiss.) Alef.
Bitkinin Türkçe isimleri: Hitmiyeçiçeği
Bitkinin yöresel isimleri: Hatmi, Hatmiyyi
Bitkinin kullanım amacı: Solunum hastalıklarının tedavisinde çiçekleri kaynatılarak suyu içilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1026

Bitkinin bilimsel adı: *Gossypium hirsutum* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kaba pamuk
Bitkinin yöresel isimleri: Gutun
Bitkinin kullanım amacı: Pamuk bölge halkı için önemli bir geçim kaynağıdır. Tarlalardan toplanıp işlenmesi için fabrikalara satılmaktadır. Yatak, yorgan, yastık yapımında kullanılmaktadır. Sapları da yakacak olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1031

Bitkinin bilimsel adı: *Malva neglecta* Wallr.
Bitkinin Türkçe isimleri: Çobançöreği
Bitkinin yöresel isimleri: Hıbbazz
Bitkinin kullanım amacı: Yemek olarak yaprakları yağda kavrularak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları
Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1093

Bitkinin bilimsel adı: *Malva sylvestris* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Ebegümeci
Bitkinin yöresel isimleri: Hıbbazz
Bitkinin kullanım amacı: Sebze olarak yemeği tüketilmektedir. Kuru yapraklarından yapılan çay bağırsak ve mide rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. Yaprakları kaynatılıp ezilerek lapa halinde yaraların iyileşmesi ve egzama tedavisinde de kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları
Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1025

MELIACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Melia azedarach* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Tesbih ağaç
Bitkinin yöresel isimleri: Şeceretül elkef
Bitkinin kullanım amacı: Meyvesi zehirli olduğu için sadece bahçelerde gölgelik ve süs bitkisi amacıyla kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı
Kaynak kişi: Halil Acar (Küçük Arpalı Köyü, 36 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1094

MORACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Ficus carica* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: İncir
Bitkinin yöresel isimleri: Tin
Bitkinin kullanım amacı: Yaş veya kuru şekliyle tüketilirken sindirim sistemi rahatsızlıklarını gidermektedir. Özellikle kabızlık sorunu tedavisi için kullanılmaktadır. Ayrıca taze incir ezilip lapa şeklinde cilde sürülerek sivilceler tedavi edilmekte ve cildi yumuşatmaktadır. Sivilceler için incir dalları küçük küçük parçalar şeklinde kesilip bir ipe dizilir ve kolye gibi takılır. Buradan gelen kendine özgü esans ile de yüzdeki ve boyundaki sivilceler azalmaktadır. İncir yaprakları kurutularak su ile kaynatılır ve bu su bir pamuk yardımıyla çıban veya basur olan bölgeye sürülerek yara kısım tedavi edilmektedir. Ağacın dallarından çıkan süt de ağrıyan dişe sürülmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi, yaprakları
Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1074

Bitkinin bilimsel adı: *Morus alba* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Ak dut
Bitkinin yöresel isimleri: Haptut
Bitkinin kullanım amacı: Sindirim ve bağırsak problemleri için sabahları aç karnına birkaç tane dur tüketilmektedir. Yaprakları kaynatılıp çay olarak tüketildiğinde idrar söktürücü etkisi vardır. Meyve olarak tüketiminin yanında reçel ve pekmez yapımında da kullanılmaktadır. Çocuklarda zeka gelişimine de fayda sağlamaktadır. Ayrıca ağacın dalları da bahçe sınırları belirlemek için ve yakacak olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyve, yaprak, gövde
Kaynak kişi: İmam Aslan (Yağmurlu Köyü, 74 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1004

Bitkinin bilimsel adı: *Morus nigra* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kara dut
Bitkinin yöresel isimleri: Haptutun esvet
Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketilmektedir. Yaprakları kanayan veya çizilen yere sürülürse kanamayı durdurmaktadır. Ağız içi yaralarında karadut suyundan faydalanılmaktadır. Kemik gelişimi ve kan üretimini sağladığı için pekmez olarak da tüketilmektedir. Dalları arı kovanı vb yapımında kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyve, yaprak, dal
Kaynak kişi: Nuray Aksoy (İkizce Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1069

NITRARIACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Peganum harmala* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Üzerlik
Bitkinin yöresel isimleri: Harmal
Bitkinin kullanım amacı: Evlerde nazara karşı korunma amaçlı süslü şekillerde duvara takılarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1032

OLEACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Olea europaea* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Zeytin
Bitkinin yöresel isimleri: Zeytüün
Bitkinin kullanım amacı: Kahvaltı sofralarında tüketilmektedir. Sıkılıp yağı elde edilerek yemeklerde kullanılmaktadır. Zeytinyağının bağırsak ve sindirim rahatsızlıklarına iyi geldiği bilinmektedir. Ayrıca kuru ciltler için nemlendirici etkisinden dolayı sürülerek kullanılır. Dallarını çobanlar sopa olarak kullanmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi ve dalları

Kaynak kişi: Fehime Aksoy (İkizce köyü, 25 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1070

PAPAVERACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Hypecoum procumbens* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Yavruağzı
Bitkinin yöresel isimleri: Şeceretül cerh
Bitkinin kullanım amacı: Özellikle sünnet olan çocuklarda yaranın iyileştirilmesi için kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısmı
Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1120

Bitkinin yöresel isimleri: *Papaver rhoeas* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Karagöz
Bitkinin Türkçe ismi: Ahmar takiye
Bitkinin kullanım amacı: Çiçekleri toplanarak yaprakları kurutulmaktadır. Kuruyan yapraklar kaynatılarak boyar madde olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri
Kaynak kişi: Fehime Aksoy (İkizce köyü, 25 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1109

Bitkinin bilimsel adı: *Papaver argemone* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kum haşhaşı
Bitkinin yöresel isimleri: Ahmar takiye
Bitkinin kullanım amacı: Çiçekleri toplanarak yaprakları kurutulmaktadır. Kuruyan yapraklar kaynatılarak boyar madde olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri
Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1038

PINACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Pinus brutia* Ten.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kızılçam
Bitkinin yöresel isimleri: Sanober
Bitkinin kullanım amacı: Kendine özgü kokusuyla sağlığa faydalı olduğu için bahçelerde süs bitkisi olarak veya sınır belirlemek için kullanılmaktadır. Dalları da yakacak olarak tercih edilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Gövdesi
Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1095

Bitkinin bilimsel adı: *Pinus nigra subsp. pallasiana* (Lamb.) Holmboe
Bitkinin Türkçe isimleri: Karaçam
Bitkinin yöresel isimleri: Sanober
Bitkinin kullanım amacı: Kendine özgü kokusuyla sağlığa faydalı olduğu için bahçelerde süs bitkisi olarak veya sınır belirlemek için kullanılmaktadır. Dalları da yakacak olarak tercih edilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Gövdesi
Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1037

PLATANACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Platanus orientalis* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Çınar
Bitkinin yöresel isimleri: Şecaratül taira
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Dalları geniş yer kapladığı için gölgesinden faydalanılmaktadır. Kurutulmuş yaprakları kaynatılıp çayı demlenerek eklem ağrıları ve kireçleme için kullanılmaktadır. Bu çay sedef hastalığına ve vücuttan ödem atılmasına da fayda sağlamaktadır. Ayrıca yapraklarından lapa yapılarak yanık yere sürülmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları
Kaynak kişi: Nuray Aksoy (İkizce Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1076

PLUMBAGINACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Plumbago europaea* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Karakına
Bitkinin yöresel isimleri: Hamşi
Bitkinin kullanım amacı: Adet sancısını gidermek ve çocuk sahibi olmak isteyenler çay olarak demleyerek yaralanmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tüm kısımları
Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1110

POACEAE(GRAMINEAE)

Bitkinin bilimsel adı: *Avena barbata* Pott ex Link
Bitkinin Türkçe isimleri: Narin yulaf
Bitkinin yöresel isimleri: Fırfıs
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1043

Bitkinin bilimsel adı: *Bromus japonicus* Thunb. subsp. *japonicus*
Bitkinin Türkçe isimleri: İyeotu
Bitkinin yöresel isimleri: Sifi
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1042

Bitkinin bilimsel adı: *Hordeum vulgare* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Arpa
Bitkinin yöresel isimleri: Şıir
Bitkinin kullanım amacı: Hayvanlara yem olarak kullanılmaktadır. Kerpiç ev yapımında toprağın içine karıştırılmaktadır. Ayrıca kuruyan sapları yakacak olarak kullanılmaktadır. Süs için bez ve iplerle dizilerek evlere asılmaktadır. Ayrıca yağda kızartılıp yanık yere sürülerek tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Nazara karşı da üzerlik bitkisi gibi eve asılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Fehime Aksoy (ikizce köyü, 25 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1068

Bitkinin bilimsel adı: *Triticum aestivum* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Ekmeklik buğday
Bitkinin yöresel isimleri: Hunta, Kamah
Bitkinin kullanım amacı: Taneleri un yapımında ve ekmeklerde kullanılmaktadır. Saplarından ise yakacak amaçlı yararlanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1036

Bitkinin bilimsel adı: *Triticum dicoccoides* (Körn. ex Asch. & Graebn.) Schweinf.
Bitkinin Türkçe isimleri: Yabani gernik
Bitkinin yöresel isimleri: Hunta, Kamah
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1033

Bitkinin bilimsel adı: *Zea mays* L. subsp. *mays*
Bitkinin Türkçe isimleri: Mısır
Bitkinin yöresel isimleri: Arnus, Aranis, Safra, Zaara

Bitkinin kullanım amacı: Besin maddesi olarak önemli bir yeri olan mısır haşlanarak tüketilmekte veya az yağ patlatılarak çerez olarak yenilmektedir. Hayvan yemi olarak da mısır sapları kullanılmaktadır. Ayrıca saplarından yakacak olarak da faydalanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1035

POLYGONACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Polygonum cognatum* Meissn.
Bitkinin Türkçe isimleri: Madımak
Bitkinin yöresel isimleri: Madımak
Bitkinin kullanım amacı: Hem gıda olarak tüketilir hem de salatası yapılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1044

PORTULACACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Portulaca oleracea* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Semizotu
Bitkinin yöresel isimleri: Hamge, pirpirim, Arrujle
Bitkinin kullanım amacı: Çiğ olarak salatalarda kullanıldığı gibi ıspanak gibi yemeği de yapılmaktadır. Vücut direncini arttırmakta ve kabızlığa iyi gelmektedir. Böbrek kumu dökmek amacıyla da kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Sapları ve yaprakları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1045

RANUNCULACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Nigella sativa* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Çörekotu
Bitkinin yöresel isimleri: Haptesode
Bitkinin kullanım amacı: Vücudun her türlü dengesini sağlaması amacıyla tohumları çiğnenerek ya da öğütülüp suyla yutularak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1050

Bitkinin bilimsel adı: *Ranunculus asiaticus* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Şakayık lalesi, Kandamlası
Bitkinin yöresel isimleri: Vard el hamar
Bitkinin kullanım amacı: Çiçekleri toplanarak yaprakları kurutulmaktadır. Kuruyan yapraklar kaynatılarak boyar madde olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri
Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1041

ROSACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Amygdalus communis* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Badem
Bitkinin yöresel isimleri: Piyem, Payam, Louzz
Bitkinin kullanım amacı: Tazeyken meyve olarak, kurutulduğunda besleyici içeriği ve yağ oranı sebebiyle çekirdekleri çerez olarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları
Kaynak kişi: Hülya Taş (Sarıtaş Köyü, 25 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1034

Bitkinin bilimsel adı: *Armeniaca vulgaris* Lam.
Bitkinin Türkçe isimleri: Kayısı
Bitkinin yöresel isimleri: Şeceretül muşmuş
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgesinden yararlanılmaktadır. Ayrıca meyvesi çiğ olarak veya reçel yapılarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, meyvesi
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1051

Bitkinin bilimsel adı: *Cerasus avium* (L.) Moench
Bitkinin Türkçe isimleri: Kiraz
Bitkinin yöresel isimleri: Izarur, Karaz
Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketilmektedir. Sapları kaynatılarak çayı böbrek hastalıkları ve idrar sökücü etkisi için kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyve ve meyve sapları
Kaynak kişi: Meryem Aslan (Güzel köy, 40 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1075

Bitkinin bilimsel adı: *Cydonia oblonga* Mill.
Bitkinin Türkçe isimleri: Ayva
Bitkinin yöresel isimleri: Seferjel
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgesinden yararlanılmaktadır. Ayrıca meyvesi çiğ olarak veya reçel yapılarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, meyvesi
Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1049

Bitkinin bilimsel adı: *Malus pumila* Mill.
Bitkinin Türkçe isimleri: Elma
Bitkinin yöresel isimleri: Tuffah
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgesinden yararlanılırken meyvesi de tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, meyvesi
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1040

Bitkinin bilimsel adı: *Pyrus communis* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Armut
Bitkinin yöresel isimleri: Hermi
Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgesinden yararlanılmaktadır. Ayrıca meyvesi çiğ olarak veya reçel yapılarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, meyvesi
Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1003

Bitkinin bilimsel adı: *Sanguisorba minor* L. subsp. *minor*
Bitkinin Türkçe isimleri: Çayır düğmesi
Bitkinin yöresel isimleri: Alge
Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1039

SOLANACEAE

Bitkinin Bilimsel Adı: *Capsicum annuum* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Biber
Bitkinin yöresel isimleri: Sot, İsot, Falifulil ahmar
Bitkinin kullanım amacı: Sindirim sistemi rahatsızlıklarına, kalp rahatsızlıklarına iyi geldiği, ağrı kesici etkisi olduğu, iştah açtığı bilinmektedir. Yemeklerde pişirilerek veya yemek yanında çiğ olarak tüketilmektedir. Yörenin vazgeçilmez lezzetidir. Kırmızıbiberler güneşte bekletilip koyu renk alana kadar kuruyunca öğütülerek

yemeklerde, çiğköfte vb yapımında kullanılan isot elde edilmektedir. Ayrıca salça yapımında da kullanılmaktadır. Kuruyan dalları da yakacak olarak kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi, dalları
Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1016

Bitkinin bilimsel adı: *Lycopersicon esculentum* Mill.
Bitkinin Türkçe isimleri: Domates
Bitkinin yöresel isimleri: Ifrınci, Bandora
Bitkinin kullanım amacı: Gıda amaçlı çiğ veya pişmiş olarak tüketilmektedir. Kurutması, salçası yapılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri
Kaynak kişi: Rabia Demir (Yağmurlu Köyü, 21 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1017

Bitkinin bilimsel adı: *Solanum melongena* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Patlıcan
Bitkinin yöresel isimleri: Bedincan
Bitkinin kullanım amacı: Sindirim sistemini rahatlattığı, kalp rahatsızlıklarına iyi geldiği için tüketilmektedir. Gıda olarak pişirilerek veya kurutularak kullanılmaktadır. Ayrıca kuruyan dallarından yakacak olarak faydalanılır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri, dalları
Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1013

Bitkinin bilimsel adı: *Solanum tuberosum* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Patates
Bitkinin yöresel isimleri: Bıtata
Bitkinin kullanım amacı: Gıda amaçlı kullanılmaktadır. Haşlanarak, kızartılarak veya başka sebzeler ile yemek olarak tüketilmektedir.
Bitkinin kullanılan kısımları: Yumrusu
Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1018

URTICACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Urtica urens* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Isırgan otu, Çılağan
Bitkinin yöresel isimleri: Gress
Bitkinin kullanım amacı: Toprak üstü kısımları kavrularak yemek olarak tüketilmektedir. Ayrıca yaprakları ve tohumları şeker hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1012

VITACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Vitis vinifera* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Üzüm/asma
Bitkinin yöresel isimleri: İğneb
Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketilmekte, kaynatılarak pekmezi yapılmaktadır. Bahçelerde gölgelik olarak da faydalanılmaktadır. Ayrıca üzüm sapları kurutulup çay gibi demlenerek diz ağrıları ve kireçleme tedavisinde kullanılmaktadır. Kuruyan gövdesinden yakacak olarak yararlanılmaktadır.
Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri
Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1002

ZYGOPHYLLACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Tribulus terrestris* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: Demir dikeni, Çoban çökerten
Bitkinin yöresel isimleri: Şok

Bitkinin kullanım amacı: İdrar yolu rahatsızlıkları ve böbrek taşı tedavisinde çay olarak demlenerek kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1001

Çizelge 4.1. Araştırma alanında kullanımları belirlenen taksonların listesi

BİLİMSEL ADI	YÖRESEL ADI	KULLANILAN KISIMLARI	KULLANIM AMAÇLARI
1.AMARANTHACEAE			
Amaranthus retroflexus L.	Horoz kuyruğu, Tilkikuyruğu, Irefeddiç	Toprak üstü kısımları	Fazla tüketilirse hayvanları zehirler.
Bassia scoparia (L.) A. J. Scott	Süpürge otu, Ateştopu, Uşub el migaşşe	Bitkinin tamamı	Süpürge süs bitkisi
****Beta vulgaris*** L. var. ***vulgaris***	Pancar	Bitkinin tamamı	Gıda
2.AMARYLLIDACEAE			
****Allium cepa*** L.	Bısal, Soğan	Yumru, yaprakları	Gıda Tedavi
****Allium sativum*** L.	Sarımsak, Tum, Thawm	Toprakaltı kısımları	Haşereleri kovmak
			Nazara karşı korunmak için asılır.
			Gıda
3.ANACARDIACEAE			
Pistacia khinjuk Stocks	Bıttım, Menengiç, Melengiç, Bıttım	Meyveleri	mide ve böbrek rahatsızlıklarına iyi gelir.
			Sabun yapımında kullanılır.
			Bıttım kahvesi yapılır
Ammi visnaga (L.) Lam.	Dişotu, kürdanotu, Hıltan,Deram Hiltan	Çiçekleri	Kürdan Tedavi
Eryngium campestre L.	Çakırdikeni, Boğa dikeni, Kırsenet,	Toprak üstü kısımları	yakacak gıda

	Igger		
Eryngium creticum Lam.	Boğa dikeni, Göz dikeni, Igger	Toprak üstü kısımları	Yakacak Gıda
Malabaila secacul (Mill.) & Boiss. subsp. ***secacul***	Davar otu, Uşubelganem	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
5.APOCYNACEAE			
****Nerium oleander*** L.	Zakkum	Bitkinin tamamı	süs bitkisi zehirli
6.ARACEAE			
Biarum carduchorum (Schott) Engl.	Yılan yastığı, Asalan, Kardi	Yumrusu ve yaprakları	Yoğurt yapımında Tedavi Zehirli
Eminium rauwolffi (Blume) Schott.	Yılan yastığı, Yılan bıçağı, Asalan, Kardi	Bitkinin yumrusu ve yaprakları	Kaynatılıp zehir arındırılırsa gıda olarak kullanılır. Tedavi
7.ASPARAGACEAE			
Muscari comosum (L.) Mill.	Arap sümbülü, Morbaş, Dağ sümbülü, Laiyei	Bitkinin tamamı ve soğanları	Tedavi
Muscari neglectum Guss. ex Ten.	Arap sümbülü, Dağ sümbülü, Arapüzümü, Morbaş, Laiyei	Bitkinin tamamı ve soğanları	Tedavi
Ornithogalum narbonense L.	Akbaldır, Tükrük otu, Silliğ bader, Sıllık bedir	Toprak üstü kısımları ve yaprakları	Gıda

8.ASTERACEAE (COMPOSITAE)			
Achillea arabica Kotschy	Civanperçemi Basur otu, Hanzabel, Verdel hayye, Yılan pungu	Çiçekleri	Tedavi amaçlı kullanılır. Bitkiye yılan yaklaşmaz.
Anthemis hyalina DC.	Papatya, Derman papatyası, Aghavan	Bitkinin tamamı	Süs bitkisi
Centaurea iberica Trev. ex Sprengel	Çakır Dikeni, Şok	Toprak üstü Kısımları	Süs bitkisi Gıda Tedavi
Centaurea virgata Lam.	Peygamber çiçeği, Acı süpürge, Ta'li	Toprak üstü kısımları	Süpürge Yakacak
Cota altissima (L.) J. Gay	Papatya, Köpek papatyası, Babonic	Çiçekleri, toprak üstü kısımları	Süs bitkisi Tedavi
Echinops spinosissimus Turra subsp. ***spinosissimus***	Topuz dikeni, Şok etpap	Toprak üstü kısımları	Gıda
Gundelia tournefortii L. var. ***armata*** Freyn & Sint.	Kenger, kereng, Has kenger, Keub, Şok	Toprak altı ve toprak üstü kısımları	Gıda
****Helianthus tuberosus*** L.	Yer Elması, Seseban	Toprak altı kısımları	Gıda
Lactuca serriola L.	Yabani marul, Eşşek helvası, Lezzini	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi Tedavi
Notobasis syriaca (L.) Cass.	Suriye dikeni,	Toprak üstü	Hayvan yemi

	yavan kenger, Kelehan	kısımları	Gıda
Picnomon acarna (L.) Cass.	Kılçık dikeni, Duvves	Toprak üstü Kısımları	yakacak
Senecio vernalis Waldst. & Kit.	Kanaryaotu, Liffeg	Toprak üstü kısımlar	Tedavi
Silybum marianum (L.) Gaertn.	Eşek dikeni, Kangal otu, Kerbeş	Toprak altı ve toprak üstü kısımları	Tedavi
Taraxacum sintenisii Dahlst.	Karahindiba, Vardeşşidara, İlsen-eltar	Yaprak, çiçek, kök	Tedavi
Tragopogon porrifolius L. subsp. ***longirostris*** (Sch.Bip.)	Teke sakalı, yemlik	Topraküstü kısımları	Gıda
Xanthium spinosum L.	Pıtrak	Topraküstü kısımları	yakacak
9. BORAGINACEAE			
Alkanna megacarpa A. DC.	Havaciva kökü, Yamaç havacıvası, Havaceva	Çiçekleri, kökü, tohumları	Boyar madde Tedavi
10.BRASSICACEAE (CRUCIFERAE)			
****Brassica oleracea*** L.	Lahana, Lehlehen, Malfuf	Yaprakları	Gıda Tedavi
Capsella bursa- pastoris (L.) Medik.	Çoban çantası, Imzaaf, dırdal	Topraküstü kısımları	Yem Oyun Gıda
Isatis lusitanica L.	Sülün	Topraküstü	Süs bitkisi

	çivitotu, Sufferi	kısımları	Gıda
Lepidium sativum L. subsp. ***sativum***	Tere, Reşad, Rashad, Hımmez	Topraküstü kısımları	gıda
Sinapis arvensis L. ***Sinapis alba*** L.	Hardal, Hardel	Topraküstü Kısımları	gıda
11. CAPPARACEAE			
Capparis sicula Veill. subsp. ***sicula***	Keber, kebere, kapari, Kübar çalışı, feşelleh, şefellah	Kök, tomurcuk, gövde ve meyve	Yakacak Tedavi
12.CAPRIFOLIACEAE			
Scabiosa argentea L. subsp. ***argentea***	Uyuz otu, yazı süpürgesi, Uşun el carrab	Bitkinin tamamı	Süpürge
13.CARYOPHYLLACEAE			
Silene colorata Poir. subsp. ***colorata***	Kum nakılı, Vard essukkari	Toprak üstü kısımları	Süs bitkisi Gıda
14. CISTACEAE			
Helianthemum salicifolium (L.) Mill.	Söğüt güngülü, Ciridi çimi	Toprak üstü Kısımları	Bitkinin bulunduğu yerde keme mantarı olduğunu gösterir.
15.CONVOLVULACEAE			
Convolvulus arvensis L.	Tarla sarmaşığı, Midded	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi Tedavi
Convolvulus galaticus Rost. ex Choisy	Yer sarmaşığı, Boz sarmaşık,	Toprak üstü kısımları	Süpürge

	Midded el hamri		
Convolvulus holosericeus M. Bieb. subsp. ***holosericeus***	Süpürge otu Gündüzsefası Midded Yard beyyozi	Toprak üstü kısımları	Süpürge
16. CRASSULACEAE			
Sedum steudelii Boiss.	Koruk otu, Kurt üzümü, Igneb el zib	Toprak üstü kısımları	Süs bitkisi gıda
17. CUCURBITACEAE			
****Citrullus lanatus*** (Thunb.) Matsum. & Nakai	Karpuz, Dıbşii	Meyvesi ve tohumları	gıda
Cucumis melo L. var. ***flexuosus*** (L.) Naudin.	Acur	Meyvesi, tohumları	Gıda Tedavi
18. CUPRESSACEAE			
Cupressus sempervirens L.	Servi, Selvi, Sanubir	Dalları ve kozalakları	Çit ve süs bitkisi Yakacak
19. EUPHORBIACEAE			
Euphorbia rigida Bieb.	Geşura, deva	Toprak üstü kısımları	Tedavi
20.FABACEAE (LEGUMINASAE)			
Alhagi maurorum Medik subsp. ***maurorum***	Aguldikeni Hurnif Çeti	Toprak üstü kısımları ve meyveleri	Süpürge Tedavi
Argyrolobium crotalarioides Jaub. et Spach.	Collik	Toprak üstü kısımları ve meyveleri	Tedavi Gıda
Astragalus hamosus L.	Yoncaye keraç, Guni,	Toprak üstü kısımları	Oyun Hayvan yemi

	Koç boynuzu		
Coronilla scorpioides (L.) Koch	Çolban, Akrep burçağı	Toprak üstü kısımları ve tohumları	Hayvan yemi Gıda
Lathyrus cicera L.	Colban, Collik	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi Gıda
Lathyrus sativus L.	Mürdümük, Bılliymi	Tohumlar	Gıda
****Lens culinaris*** Medik subsp. ***culinaris***	Mercimek, Ades	Tohumları	Gıda
Prosopis farcta (Banks & Sol.) J. F. Macbr.	Çedi otu, Hashasuk Hurnif	Meyveleri	Gıda Tedavi
****Robinia pseudoacacia*** L.	Akasya ağacı, Yalancı akasya	Bitkinin tamamı	Süs bitkisi
Trifolium stellatum L. var. ***stellatum***	Yonca, Yıldız yoncası, Neflun	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
Trigonella coelesyriaca Boiss.	Handedok, Andelko, yonca, Nefel	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
Vicia faba L.	Bakla, Bacilli, Fawl	Tohumları	Gıda Tedavi
Vicia narbonensis L.	Kocafiğ, Bılliymi	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
21. GERANIACEAE			
Erodium cicutarium (L.) L Her. subsp. ***cicutarium***	Saat otu, İğnelik	Toprak üstü kısımları	Meyvesi saat yönünde döner ve oyun amaçlı kullanılır.
22. HYPERICACEAE			

Hypericum triquetrifolium Turra	Sarı kantaron, Pırpırotu, Aran	Toprak üstü kısımları	Tedavi
23. IXIOLIRIACEAE			
Ixiolirion tataricum (Pall.) Schult. & Schult.f. var. ***tataricum***	Köpek otu, Yabani sarımsak	Çiçekleri	Gıda
24. JUGLANDACEAE			
****Juglans regia*** L.	Ceviz, Cozz	Meyvesi, tohumu ve yaprakları	Gıda Boyar madde
25. LAMIACEAE (LABIATE)			
Ajuga chamaepitys (L.) Schreb.	Mayasıl otu, Acıgıcı, Hamırkesen	Toprak üstü kısımları	Basur hastalığı tedavisinde
Clinopodium insulare (Candargy) Govaerts	Kaya yarpuzu, Dağ nanesi, Ada fesleğeni, Nina essıfa	Toprak üstü kısımları	Tedavi
Mentha pulegium L.	Dağ Nanesi, yarpuz, Ni na es sıfa(kaya nanesi)	Gövde ve yaprakları	Tedavi
****Ocimum basilicum*** L.	Fesleğen, Reyhen	Yaprakları	Gıda Tedavi
Phlomis kurdica Rech. f.	Gubel, Lizzene	Kökleri	Yakacak
Salvia palaestina Benth.	Dağ çayı, Sürmeli şalba	Yaprak	Tedavi

Sideritis libanotica Labill. subsp. ***kurdica*** (Bornm) Hub.-Mor.	Adaçayı, Çayberiyye	Çiçekleri	Tedavi
Teucrium polium L.	Acıyavşan, Cade, Talik	Toprak üstü kısımları	Tedavi
Tymbra spicata L.	Kekik / Zahter, Kekik	Toprak üstü kısımları	Gıda Tedavi
26. LYTHRACEAE			
****Punica granatum*** L.	Nar, Rumman	Meyvesi	Tedavi Gıda
27. MALVACEAE			
****Abelmoschus esculentus*** L. Moench	Bamya, Bamye	Meyve	Gıda Tedavi
Alcea setosa (Boiss.) Alef.	Hitmiyeçiçeği Hatmi, Hatmiyyi	Çiçekleri	Tedavi
****Gossypium hirsutum*** L.	Kaba pamuk, Gutun	Toprak üstü kısımları	Ev eşyası,yakacak
Malva neglecta Wallr.	Çobançöreği, Hıbbazz	Yaprakları	Gıda
Malva sylvestris L.	Ebegümeci, Hıbbazz	Yaprakları	Gıda Tedavi
28. MELIACEAE			
****Melia azedarach*** L.	Tesbih ağaç, Şeceretül elkef	Bitkinin tamamı	süs bitkisi meyveleri zehirlidir.
29. MORACEAE			
****Faicus carica*** L.	İncir, Tin	Meyvesi, yaprakları	Gıda Tedavi
****Morus alba*** L.	Ak Dut, Haptut	Meyve, yaprak, gövde	Gıda Yakacak

***Morus nigra** L.	Kara dut, Haptutun esvet	Meyve, yaprak, dal	Gıda Tedavi Kovan yapımı
30. NITRARIACEAE			
***Peganum harmala** L.	Üzerlik, Harmal	Tohumları	Nazar için
31. OLEACEAE			
***Olea europaea** L.	Zeytin, Zeytüün	Meyvesi ve dalları	Gıda Tedavi
32. PAPAVERACEAE			
***Hypecoum procumbens** L.	Yavruağzı, Şeceretül cerh	Toprak üstü kısmı	Tedavi
***Papaver rhoeas** L.	Karagöz,Ahmar takiye	Çiçekleri	Boyar madde
***Papaver argemone** L.	Kum haşhaşı, Ahmar takiye	Çiçekleri	Boyar madde
33. PINACEAE			
***Pinus brutia** Ten.	Kızılçam, Sanober	Gövdesi	Süs bitkisi Yakacak
Pinus nigra** subsp. ***pallasiana (Lamb.) Holmboe	Karaçam, Sanober	Gövdesi	Süs bitkisi Yakacak
34. PLATANACEAE			
***Platanus orientalis** L.	Çınar, Şecaratül taira	Yaprakları	Süs bitkisi Tedavi
35.PLUMBAGINACEAE			
***Plumbago europaea** L.	Karakına, Hamşi	Bitkinin tüm kısımları	Tedavi
36.POACEAE			
***Avena barbata** Pott ex Link	Narin yulaf,	Toprak üstü	Hayvan yemi

	Fırfıs	kısımları	
Bromus japonicus Thunb. subsp. ***japonicus***	İyeotu, Sifi	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
Hordeum vulgare L.	Arpa, Şiir	Toprak üstü kısımları	Yem Yakacak Tedavi
Triticum aestivum L.	Ekmeklik buğday, Hunta, kamah	Toprak üstü kısımları	Gıda Yakacak
Triticum dicoccoides (Körn. ex Asch. & Graebn.) Schweinf.	Yabani gernik, Hunta, Kamah	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
****Zea mays*** L. subsp. ***mays***	Mısır, Arnus, Aranis, Safra, Zaara	Toprak üstü kısımları	Gıda Yakacak Hayvan yemi
37. POLYGONACEAE			
Polygonum cognatum Meissn.	Madımak	Toprak üstü kısımları	Gıda
38. PORTULACACEAE			
****Portulaca oleracea*** L.	Semizotu, Hamge, pirpirim, Arrujle	Sapları ve yaprakları	Gıda Tedavi
39. RANUNCULACEAE			
Nigella sativa L.	Çörekotu, Haptesode	Tohumları	Gıda Tedavi
Ranunculus asiaticus L.	Şakayıklalesi, kan damlası,	Çiçekleri	Boyar madde

	Vardel hamar		
40. ROSACEAE			
***Amygdalus communis** L.	Badem, Piyem, Payam, Louzz	Tohumları	Gıda
***Armeniaca vulgaris** Lam.	Kayısı, Şeceretül muşmuş	Topraküstü kısımları, meyvesi	Gıda Süs bitkisi
***Cerasus avium** (L.) Moench	Kiraz, Izarur, karaz	Meyve ve meyve sapları	Gıda Süs bitkisi Tedavi
***Cydonia oblonga** Mill.	Ayva, Seferjel	Toprak üstü kısımları	Gıda Süs bitkisi
***Malus pumila** Mill.	Elma, Tuffah	Toprak üstü kısımları, meyvesi	Gıda Süs bitkisi
***Pyrus communis** L.	Armut, Hermi	Toprak üstü kısımları, meyvesi	Gıda Süs bitkisi
***Sanguisorba minor** L. subsp. minor	Çayır düğmesi, Alge	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
41. SOLANACEAE			
***Capsicum annuum** L.*	Biber, Sot, İsot, falifulil ahmar	Meyvesi, dalları	Tedavi Yakacak Gıda
***Lycopersicon esculentum** Mill.*	Domates, Ifrınci, bandora	Meyveleri	Gıda
***Solanum melongena** L.	Patlıcan, Bedincan	Meyveleri, dalları	Gıda Yakacak
***Solanum tuberosum** L.	Patates, Bıtata	Yumrusu	Gıda
42. URTICACEAE			
***Urtica urens** L.	Isırganotu, Çılağan, Gress	Topraküstü kısımları	Gıda Tedavi

43. VITACEAE			
***Vitis vinifera** L.	Üzüm/asma, İğneb	Meyveleri	Tedavi Yakacak
44.ZYGOPHYLLACEAE			
***Tribulus terrestris** L.	Demir dikeni, Çoban çökerten, Şok	Topraküstü kısımları	Böbrek taşı tedavisinde

(*: Kültür bitkileri)

4.3.Tartışma

Şanlıurfa ilinde yapılan diğer çalışmalarda da halkın bitkilerden aynı amaçlar için yararlandığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde yapılan çalışmalardan birinde Akan ve ark. (2008) Arat Dağı ve çevresinde (Birecik-Şanlıurfa) yaptıkları etnobotanik çalışmada topladıkları 170 bitkiden 33'ünün gıda, 17'si tıbbi amaçlı, 59'unun yem, 33'ünün yiyecek, 5'inin boya maddesi yapımı, 19'unun yakacak, 8'i süpürge yapımında, 3'ünün oyun amaçlı ve 11'inin de diğer amaçlarla kullanıldığını belirlemişlerdir.

Akan ve ark. çalışmasında bizim çalışmamızdan farklı olarak *Pistacia khinjuk* Stocks bitkisinin balmumu ve zeytinyağı ile harmanlanıp sürüldüğünde romatizma hastalığına iyi geldiğini belirtirken, yaraları da iyileştirdiğini eklemişlerdir.

Eryngium creticum Lam. Bitkisi çalışmalarımızda benzer amaçlar için kullanılırken tek tek dağlarındaki köylerde 'ıgger' olarak adlandırılırken, Arat dağı çevresinde yapılan çalışmada yöre halkı 'çistok' olarak isim vermişlerdir.

Eminium rauwolffii (Blume) Schott var. *rauwolffii* bitkisi Arat Dağında yapılan çalışmada 'zillike eraba' olarak adlandırlıp koyun sürülerinin karışmaması için çiçeğinin koyunların sırtına sürülerek boyandığından bahsedilirken, bizim çalışmamızda ise asalan veya kardi olarak isimlendirildiği ayrıca zehirli olan bitkinin özellikle kıtlık zamanında haşlanarak zehiri arındırılıp gıda olarak kullanıldığı açıklanmıştır.

Astragalus hamosus L. bitkisi iki çalışmada da hayvan yemi olarak yer alırken, bizim çalışmamızda çocukların küpe gibi oyun amaçlı kullandıkları da tespit edilmiştir.

Balos (2007)'un yaptığı Zeytinbahçe-Akarçay arasında kalan bölgede yapılan etnobotanik çalışmada tespit edilen 190 bitkiden 96'si yem, 56'si gida, 25'i yakacak, 43'ü tibbi amaçli, 3'ü süpürge yapımında, 9'u süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

Nerium oleander L. bitkisi Balos'un çalışmasında da zakkum olarak isimlendirilirken bölgede yakacak, ve çatılarda inşaat malzemesi olarak kullanıldığı eklenmiştir.

Çalışma bölgemizde yöre halkı *Peganum harmala* L. bitkisini nazardan korunmak için duvara süsleyerek asarken, Balos'un çalışmalarında yöre halkının düğünlerde yakılan ateşe bitkinin toprak üstü kısmını atarak evlenen çifti nazardan koruduğu şeklinde kullanımı da eklemiştir.

Dağlı (2015) 'nın Şanlıurfa merkez ve bağlı köylerde yaptığı etnobotanik çalışmada 111 bitkiden 27'si gıda, 45'i tıbbi amaçlı, 2'si yakacak, 25'i hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. *Ixiolirion tataricum* (Pall.) Schult. & Schult.f. var. *tataricum* çalışmamızda sadece gıda bitkisi olarak yer alırken Dağlı(2015) hemoroid tedavisinde de kullanıldığını belirtmiştir.

Centaurea iberica Trev. ex Sprengel bitkisi çalışmamızda hazımsızlık için kullanımıyla yer alırken, Dağlı (2015) çalışmasında şeker hastalığına iyi geldiğini belirtmiştir.

Dağlı (2015)'nın çalışmasında *Xanthium spinosum* L. bitkisinin kullanımına rastlanmazken, bizim çalışma bölgemizde bitkinin kuruyan topraküstü kısımları yakacak olarak kullanılmaktadır.

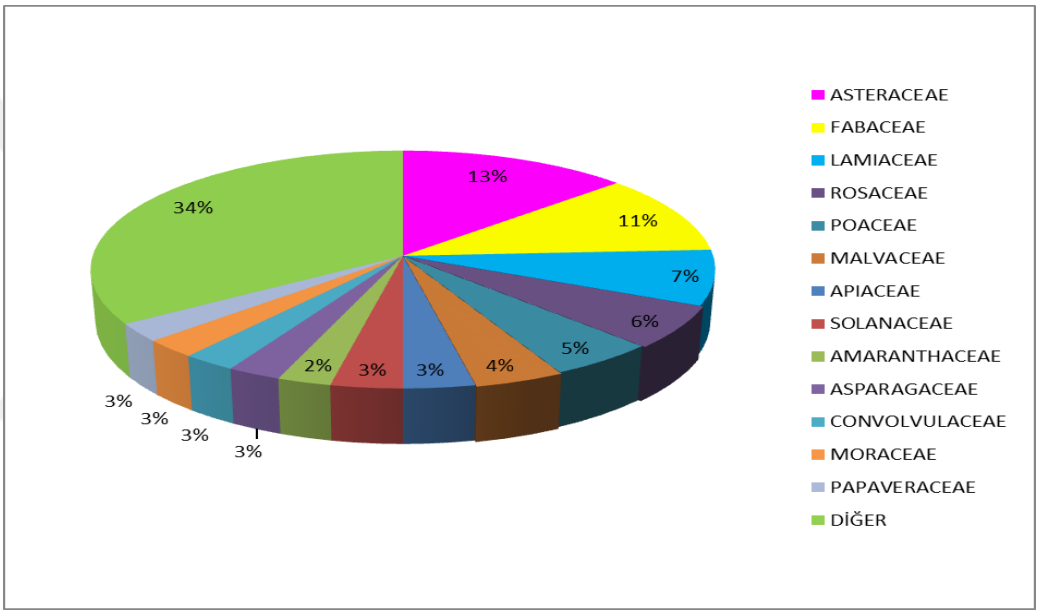
Akan ve arakadşlarının yaptığı Kalecik Dağı alanında yapılan etnobotanik çalışmada 238 bitkinin 38'inin gıda, 37'sinin tıbbi amaçlı, 32'sinin yem bitkisi olarak, 5'inin süs bitkisi olarak, 5'inin süpürge yapımında, 5'inin yakacak olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Çalışmadaki bitkiler ile bizim bitkilerimizin kulanım alanları benzerlik gösterirken yöresel isimlerde farklılıklar vardır. Mevcut çalışmadan ve yakın bölgelerde yapılan etnobotanik çalışmalardan elde edilen veriler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Bu çalışmalar araştırma bölgemize yakın yerlerde yapıldıkları için elde ettikleri sonuçlardaki benzerlik ve farklılıklar önemlidir. Bu çalışmalarda elde edilen benzer bitkilerin yöre halkları tarafından yöresel dillerine göre farklı adlandırıldığı belirlenmiştir. Bu durumun yakın çevrelerde bulunan yöre halkının farklı etnik gruplara ait olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Buna rağmen bitkilerin kullanım amaçları ve şekilleri çoğunlukla benzerlik göstermektedir.

Çizelge 4.2. Şanlıurfa'da yapılan bazı etnobotanik çalışmaların sonuçlarının karşılaştırılması

Kullanım Amacı	**Tek Tek Dağı Civarı Şahin Fidan(2018)**	**Arat Dağı ve çevresi Akan ve ark. (2008)**	**Zeytinbahçe-Akarçay arası Balos (2007)**	**Şanlıurfa merkez ve bağlı köyler Dağlı (2015)**
Yem	15	59	96	25
Gıda	52	33	56	27
Tıbbi Amaçlı	51	17	43	45
Yakacak	17	19	25	2
Süs Bitkisi	19	5	9	2
Süpürge yapımı	6	8	3	9
Oyun Amaçlı	2	3	7	7
Nazara Karşı	2	-	2	4
Zehirli	4	13	5	7
Boyar Madde	2	5	2	2
Yapı Malzemesi	2	-	5	1
Sadece İsim Verilen	-	33	-	8
Diğerleri	4	11	20	5
Toplam takson	120	170	96	111
Familya	44	49	62	39

Çizelge 4.2. de görüldüğü üzere bu çalışmada bitkilerin en fazla gıda amaçlı kullanımı olmasına rağmen Balos (2007)'un yaptığı çalışmada ise çoğunluk hayvan yemi olarak gösterilmektedir. Bu yönüyle farklılık göstermektedir. Yine aynı çalışmada yem olarak kullanılan bitki sayısı çoğunluktayken bu çalışmada 5. Sırada olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmamızda 44 farklı familyadan 120 bitki elde edilmiştir. Bununla birlikte en fazla bitkinin Asteraceae familyasına ait olduğu tespit edilmiştir. Bitkilerin familya dağılımları şekil 4.2. deki gibidir.

Şekil 4.2. Bitkilerin familya dağılımları

Diğer çalışmalarda da familya dağılımlarına bakıldığında Asteraceae, Fabaceae, Lamiaceae familyalarına ait bitkilerin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.

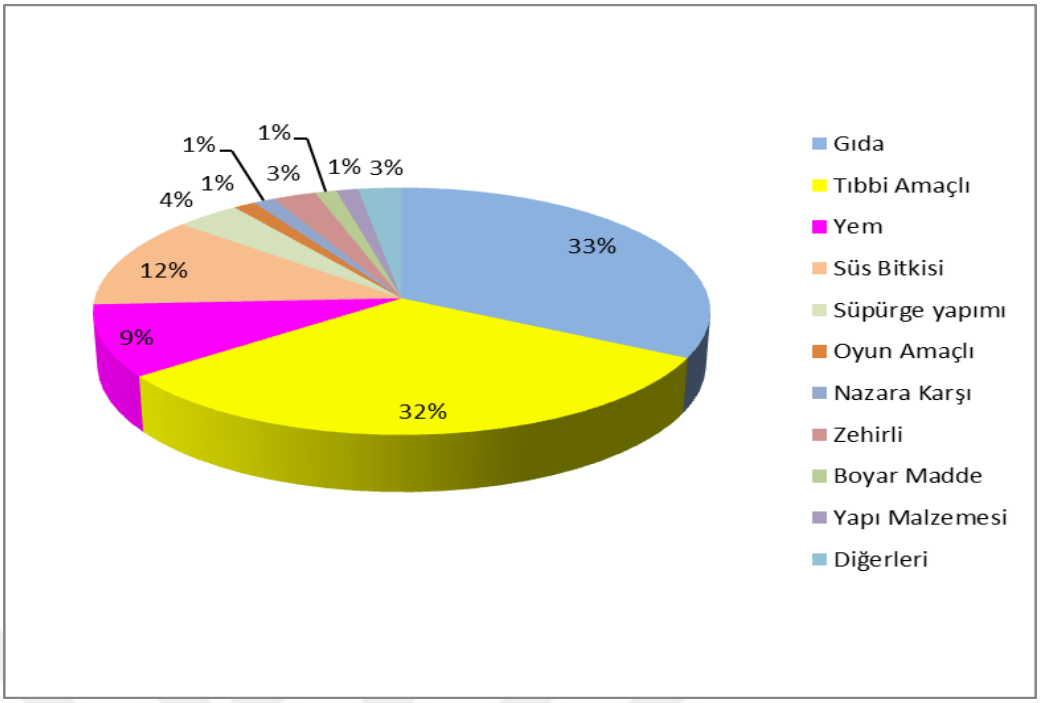
5.SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, Tek Tek Dağları eteklerindeki bazı köylerden toplam 44 familyadan 120 bitki elde edilmiş ve bu bitkiler etnobotanik açıdan incelenmiştir. Bu tez çalışmasında bitkilerin etnobotanik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 16 köye gidilmiş yöre halkından 53 kişiyle görüşülmüştür. Görüşmelerde kadın sayısı çoğunlukta olup yaş aralığı genellikle 50'nin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçların güvenilirliğini arttırdığı düşünülmektedir.

Çalışma sırasında bilgi toplarken genç, yaşlı, kadın, erkek, çocuk herkese anket yoluyla ulaşılmış fakat genel olarak geçerli ve doğru bilgiler orta yaş ve üzerindeki bireylerden elde edilmiştir. Genç kesimin büyüklerinden duyduğu ve aklında tutabildiği az sayıda bitkiden faydalandığı göze çarpmaktadır. Bu anlamda çalışmamızın amaçlarından biri olan yeni kuşaklara bu mirası aktarma anlamında da bu çalışmanın ne kadar gerekli olduğu bir kez daha ortaya konmuştur.

Tek Tek Dağları eteklerindeki bazı köylerde çalışma yaparken faydalandığımız kaynak kişilerin çoğu ilkokul veya ortaokul mezunudur. Orta yaş ve üzerinde olan kaynak kişilerimiz de çoğunluktadır. Bazı köylerde kaynak ve bilgi sahibi olarak erkek bireylerin ön plana çıktığı gözlemlenirken, bazı köylerde ise özellikle tedavi amaçlı kullanımlar konusunda kadınların daha fazla bilgi sahibi oldukları görülmüştür.

Görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre etnobotanik özelliği belirlenen 120 bitkinin 52'sinin gıda, 51'inin tedavi amaçlı, 17'sinin yakacak, 15'inin hayvan yemi, diğer bitkilerin ise süs bitkisi, boyar madde, oyun amaçlı, süpürge yapımı gibi birçok alanda kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların dağılımı Şekil 5.1. de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Şekil 5.1. Çalışma alanındaki bitkilerin etnobotanik özelliklerinin dağılımı

Çalışılan köylerin birbirine yakın olması sebebiyle bitki çeşitliliğinin fazla olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte bitkilerin kullanım amaçları da köylerde benzerlik göstermektedir. Çalışma alanındaki bitkilerin mevsim gereği genellikle bahar aylarında toplandığı ve amaca uygun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Bölgeden elde edilen verilere göre Şekil 5.1. de gösterildiği üzere en fazla kullanım amacı gıda alanındadır. İkinci olarak da tedavi amaçlı kullanım yaygındır. Genellikle yöre halkının bu bitkileri; soğuk algınlığı, solunum yolu rahatsızlıkları, kadın hastalıkları, böbrek rahatsızlıkları, mide ve sindirim hastalıkları, ishal, kabızlık gibi durumlar için kullanmakta olduğu belirlenmiştir. Bu durumlarda bitkilerin genellikle kurutulup çay olarak tüketildiği veya lapa şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Çalışma alanımız ile ilgili önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz.

- Bölge çoğunlukla hayvancılığın yapıldığı ve küçükbaş hayvanların otlatıldığı bir bölgedir. Geçim kaynakları olan hayvanların otlatılması sırasında doğal, endemik ve kıymetli olan bitki türleri aşırı ve plansız otlatma nedeniyle yok olmaya yüz tutmaktadır.

- Bitki çeşitliliği anlamında zengin olan yerlerin korunması ve çevre halkının bu anlamda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

- Tarım alanları için uygun yerler seçilmeli, doğal bitki örtüsü olan yerler tarım açılmamalıdır.

- Bölgede kuyu sularının derinde olması ve susuzluk çekilmesi sebebiyle ağaçlık bölgeler neredeyse yoktur. Bunun için yerel yönetimlerin desteği ile ağaçlandırma çalışmaları yapılmalı ve sulama ihtiyacı giderilmelidir.

- Çalışma bölgemizde birçok alanda faydalanılabilecek bitkiler bulunurken yeni neslin bunlardan habersiz olduğu ya da eksik bilgilere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu sebeple ilgili kuruluşlar bölgede bilgilendirme çalışmaları yapmalıdır.

- Bazı bitkiler bölge ekonomisine katkı sağlamak amacıyla değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

AKAN, H., KORKUT, M.M., ve BALOS, M.M., 2008. Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik,Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma. Fırat Üniversitesi Fen ve Müh. Bil. Dergisi, 20(1): 70-72.

AKAN, H., ve BAKIR SADE, Y., 2015. Kâhta (Adıyaman) Merkezi ve Narince Köyü'nün Etnobotanik Açıdan Araştırılması. BEÜ Fen Bilimleri Dergisi, 4(2): 219-248.

AKAN, H., ve BALOS, M., 2008. GAP Bölgesi'nden Toplanan Meyan Kökü (Glycrrhiza glabra L.) Taksonunun İhracat Durumu, Etnobotanik Özellikleri ve Tıbbi Önemi. Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 20(2): 233-241.

AKAN, H., (2013). Mardin Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Zembilleri Üzerine Etnobotanik Bir Araştırma, ADYÜTAYAM Dergisi 1(2):21-30.

AKAN, H., ASLAN, M., and BALOS, M. M., 2013. An etnobotanical research on handmade musical instruments in Şanlıurfa, South East Anatolia, Turkey, Biological Diversity and Conservation 6(1): 93-100.

AKAN, H., ASLAN, M., ve BALOS, M. M., 2007. Sanlıurfa Semt Pazarlarında Satılan Doğal Bitkilerin Etnobotaniği. Ot Sistematik Dergisi, 12(2): 43-58.

AKAN, H. ve AYAZ, H., 2016. Gölpınar (Şanlıurfa-Türkiye) mesire yeri florası ve etrafındaki köylerin etnobotanik özellikleri. Bağbahçe Bilim Dergisi, 2(3): 19-56

AKAN, H., AYDOĞDU, M. and KORKUT, M, M., 2005. An Ethnobotanical Research of the Kalecik Mountain Area (Şanlıurfa, South-East Anatolia). Biological Diversity and Conservation, 6(2): 84-90.

AKAN, H., EKER, İ. ve ASLAN, M., 2004. Kapari (Keber) bitkisinin GAP bölgesindeki ihracatı ve son populasyon durumu. Ot sistematik Botanik Dergisi, 11(1): 105-118.

AKAN, H., EKER, İ., ve BALOS, M.M., 2005. Şanlıurfa'nın Nadide Çiçekleri (Geofitler). Şanlıurfa Belediyesi Yayınları, 138(1):96.

AKAN, H., ve ASLAN, M., 2005. A Folkloric and Ethnobotanical Research on Sanlıurfa Isot. IVth International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), 21-26 Ağustos, İstanbul, s.5.

AKAN, H., Balos, M. M. ve Tel, A. Z., 2013. Birecik (Şanlıurfa) yöresindeki bazı baklagil bitkilerin etnobotanik özellikleri. Adıyaman Üniversitesi Tarımsal Araştırma ve Uygulama Merkezi Uluslararası Dergisi, 1(1):32-40.

ALTAN, Y., UĞURLU, E. ve GÜCEL, S., 1999. Şenkaya (Erzurum) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri. 1st International Symposium on Protection of Natural Environment and Ehrami Karaçam, 23-25 Eylül, Kütahya, s.132-139.

ANONİM, 2010. Meteoroloji Genel Müdürlüğü. Arş. ve Bilgi İşl. Dai. Bşk.İstatistik ve Yayın Şube Müdürlüğü Rasat Raporu.

ANONİM, 2017. Şanlıurfa Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Şanlıurfa İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu.

ANONİM, 2018. www.biologlar.com. (20/06/2018).

ASLAN, M., AKAN, H. ve BALOS, M.M., 2011. Şanlıurfa'da Bazı Odunsu Bitkilerin Etnobotaniği Üzerine Bir Araştırma. Ot Sistematik Botanik Dergisi, 18(1):117-137.

ASLAN, M., 2013. Plants Used for Medical Purposes in Şanlıurfa (Turkiye). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi, 16(4): 28-35.

BALOS M.M., 2007. Zeytinbahçe İle Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgenin Florası ve Etnobotanik Özellikleri. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 83s.

BAŞARAN, A. A., 2012. Ülkemizdeki bitkisel ilaçlar ve ürünlerde yasal durum. Missed, 27-28:22-26.

BAYTOP, T., 1999. Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi. Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 480s.

BULUT, G., KORKMAZ, A. and TUZLACI, E., 2017. The Ethnobotanical Notes from Nizip (Gaziantep-Turkey). Istanbul Journal of Pharmacy, 47(2): 57-62.

ÇİNİ, M., 1983. Urfa'ya Özgü İlaçlar. Harran Dergisi,19: 6-7.

DAĞLI, M., 2015. Şanlıurfa Merkez ve Bağlı Köylerde Etnobotanik Bir Araştırma. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 90s.

DAVIS, P.H., 1965.Flora of Turkey and The East Aegean Islands. Edinburgh University Press, Edinburgh, 506s.

DENİZ, L., SERTESER, A. ve KARGIOĞLU, M., 2010. Uşak Üniversitesi ve Yakın Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri. AKÜ Fen Bilimleri Dergisi, 1: 57-72.

EKİM, T., KOYUNCU, M., VURAL, M., DUMAN, H., AYTAÇ, Z. ve ADIGÜZEL, N., 2000. Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı Eğrelti ve Tohumlu Bitkiler.Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Ankara, 246s.

FARNSWORTH, NR., AKERELE, O., BİNGEL, AS., SOEJARTO, DD. and GUO, Z., 1985. Medicinal plants in therapy. Bulletin of the World Health Organization 1: 965–981.

FURKAN M.K., 2016. Adıyaman İlinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri.Adıyaman Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman, 20s.

GELSE, A., 2012. Adıyaman ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van, 46s

GENÇAY, A., 2007. Cizre (Şırnak)'nin Etnobotanik Özellikleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van, 55s

GÜLDAŞ, N., 2009. Adıyaman İlinde Etnobotanik Değeri Olan Bazı Bitkilerin Kullanım Alanlarının Tespiti. Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ, 24s.

GÜNER A., ASLAN S., EKİM T., VURAL M. ve BABAÇ M.T., 2012. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler). Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmalar Derneği Yayını 1, İstanbul, 1290s.

KIZIL, S., ve Ertekin, A. S., 2003. Diyarbakır ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Tıbbi Bitkiler. Türkiye 5.Tarla Bitkileri Kongresi 13-17 Ekim 2003, Diyarbakır (Sunulu), 297s.

KOÇYİĞİT, M., 2005. Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 73s.

LEV, E., ve AMAR, Z., 2000. Ethnopharmacological Survey of Traditional Drugs Sold in Israel at the end of the 20th century. Journal of Ethnopharmacology, 72:191-205.

ÖZEL, A., 1999. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Tıbbi ve Aromatik Bitkileri. GAP I. Tarım Kongresi, 17-19 Ekim, Şanlıurfa, s.869-876.

ÖZTÜRK, M. ve ÖZÇELİK, H., 1991. Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri (Useful Plants of East Anatolia). SİSKAV Vakfı (Siirt), Semih Ofset ve Matb., Ankara,196s.

SAYA, Ö., 2001. GAP Yöresindeki Tıbbi ve Endemik Bitkiler. Türkiye Çevre Vakfı, Yayın No: 143, Önder Matbaa, Ankara, 143s.

TÜTENOCAKLI, T., 2002. Ayvacık (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 115s.

YAPICI, İ. Ü., HOŞGÖREN, H. ve SAYA, Ö., 2009. Kurtalan (Siirt) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri. Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty, 12.

YILDIRIMLI, S., 2004. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği. Kebikeç Dergisi, 17:175-193.

YÜCECAN, S., 1988. Kanser Hastalığında Tedavi Amacıyla Kullanılan Yöresel Bitkiler. Beslenme ve Diyet Dergisi, 17: 111-120.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Esra ŞAHİN FİDAN

Uyruğu : T.C

Doğum Yeri ve Tarihi : KAYSERİ / 04.07.1988

Telefon : 0 507 531 68 34

E-mail : esra44438@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl,	BitirmeYılı
Lise	: Süleyman Demirel Anadolu Lisesi Aydın	2006
Üniversite	: Balıkesir Üniversitesi Balikesir Fen Bilgisi Merkez/Balıkesir	2010
Yüksek Lisans	: Harran Üniversitesi- Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Haliliye/ Şanlıurfa	2018

EKLER

Ek 1: ARAŞTIRMA ALANINDA YERLİ HALK İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Ek 1.1. Yağmurlu (Soğmatar) köyü

Ek 1.2. Sarıtaş köyü

Ek 1.3. Arpalı köy

Ek 1.4. Yağmurlu (Soğmatar) köyü

Ek 1.5. Güzel köy

Ek 1.6. Yağmurlu (Soğmatar) köyü

Ek 1.7. Karahisar köyü

EK 2: ÇALIŞILAN BAZI KÖYLERİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Ek 2.1. Soğmatar köyü genel görünümü

Ek 2.2. Karahisar köyü genel görünümü

Ek 2.3. Sarpdere köyü genel görünümü

Ek 2.4. Küçükarpalı köyü civarındaki doğal alanlardan genel görünüm

EK 3: ARAŞTIRMA ALANINDAN ELDE EDİLEN VE ETNOBOTANİK ÖZELLİĞİ OLAN BAZI BİTKİLERİN FOTOĞRAFLARI

Ek 3.1. *Papaver rhoeas*

Ek 3.2. *Biarum carduchorum*'un yaprakları

Ek 3.3. *Echinops spinosissimus*

Ek 3.4. *Phlomis kurdica*'nın yaprakları

Ek 3.5. *Lactuca serriola*'nın yaprakları

Ek 3.6. *Vicia narbonensis*'nın meyveli hali

Ek 3.7. *Muscari neglectum*

Ek 3.8. *Sedum steudelii*

Ek 3.9. *Gundelia tournefortii* var. Armata

Ek 3.10. *Teucrium polium*

Ek 3.11. *Morus alba*

Ek 3.12. *Vitis Venifera*

EK 4: ARAŞTIRMA ALANINDA BİTKİLERİN ETNOBOTANİK KULLANIMINA ÖRNEKLER

Ek 4.1. *Hordeum vulgare*'den yapılmış nazarlıklar

Ek 4.2. *Peganum harmala*'dan yapılmış nazarlıklar

Ek 4.3. *Centaurea virgata'*dan yapılmış süpürge

Ek 4.4. Gıda bitkisi *Malva sylvestris*